

ВІЙСЬКО

№01 [127] 2011

УКРАЇНИ

Підводний човен
«Запоріжжя»:
до занурення
залишилось...

10

Поставити авіацію
Повітряних Сил
ЗС України
«на крило»

14

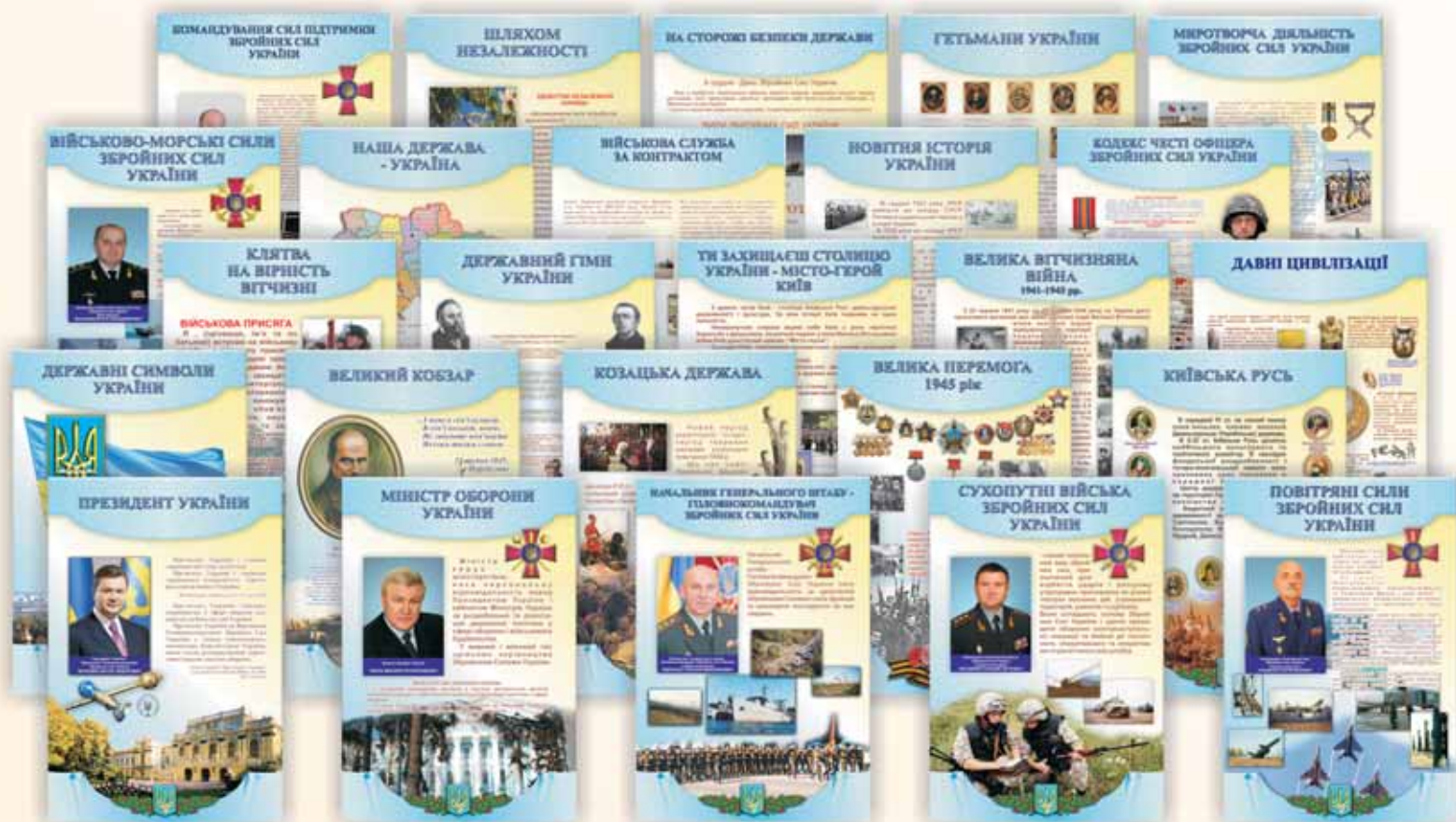
Тил ЗС України:
надійність
в ім'я
боєздатності

26

Творче об'єднання "ВЕТЕРАН"

ПРОПОНУЄ СТЕНДИ ТА ПЛАКАТИ РІЗНИХ РОЗМІРІВ

Для народознавчої світлиці

З вартової служби

З стройової підготовки

Таблички

Плакати та стенди можуть бути виготовлені
на папері
на папері з ламінацією
на самоклеїці з ламінацією
на пластику
на пластику з рамкою

Плакати можуть корегуватися як за розміром, так і за змістом, за бажанням замовника.

м. Київ,
вул. ПЕСТЕЛЯ, 11
т. 236 89 48, 332 99 01,
236 61 86
e-mail: pestel@i.com.ua

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАННИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:

Володимир ГОРІШНЯК
redactorVU@yahoo.com

**Начальник відділу оборонної
політики та життєдіяльності військ:**
Вячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

**Начальник відділу міжнародного
військового співробітництва:**
Руслан ТКАЧУК

**Начальник відділу ілюстрацій,
технічного оформлення та реклами:**
Василь ПОТАПЧУК

Дизайн та верстка:

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Літературні редактори:

Зоя ІЛЬІНА
Лілія ВЛАСЮК

Обкладинка:

Василь ПОТАПЧУК

Засновник:

Міністерство оборони України

Адреса редакції:

вул. Мельникова, 81.
04050, Київ, Україна, а/с 72.

Телефони редакції:

(044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.

E-mail: viysko2003@ukr.net;

Електронна версія журналу:

www.vu.mil.gov.ua

© «Військо України», 2011

Підписано до друку: 28.01.2011 р.

Передплатний індекс: 74101

Передплату можна оформити в усіх
поштових відділеннях зв'язку.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 827 від 12.07.1994 р.

Рік заснування часопису — 1994

Перший редактор: Вячеслав Болотнюк

Друк: ТОВ «Поліграф-Експрес»

Телефон з питань розміщення

реклами: (044) 483-08-39

Редакція не несе відповідальності за зміст повідомлень інформантів і може друкувати статті, не поділяючи точку зору автора. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен та інших відомостей несуть автори публікацій. Роботи (фотознімки, статті, малюнки, тексти та інші матеріали), які прийшли на адресу редакції, не рецензуються і не повертаються. Передрук матеріалів чи будь-яке інше їх використання можливо лише з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів посилання на журнал «Військо України» обов'язкове. За зміст реклами відповідальність несе рекламодавець.

З ПЕРШИХ ВУСТ.....4

Генерал-полковник Григорій Педченко:
«Сьогодні вкрай важливо збалансувати потреби
оборони в умовах позаблокового статусу
держави з її ресурсними можливостями»

УКРАЇНА — МОРСЬКА ДЕРЖАВА10

Підводний човен «Запоріжжя»:
до занурення залишилось...

Ольга ВАУЛІНА

РОЗБІР ПОЛЬОТІВ14

Поставити авіацію
Повітряних Сил ЗС України
«на крило»

Сергій ОНИЩЕНКО

ГЕОПОЛІТИКА18

Національна безпека:
альфа та омега зовнішньої
і внутрішньої політики України

Григорій СИТНИК

ЕКСКЛЮЗИВ21

Надзвичайний і Повноважний Посол
Словацької Республіки в Україні Павол Гамжік:
«Пишаюсь тим, що серед наших спільних
проектів є такі навчання, як «Слов'яни за мир»

ТЕМА НОМЕРА26

Тил Збройних Сил України:
надійність в ім'я боєздатності

Євген ГОРОХОВСЬКИЙ

СЛОВО ЧЕСТІ30

«Урочисто присягаю...»

Микола ДОРОХОВ

ТВОЇ СИНІ, УКРАЇНО!36

Афганські зорі
Ігоря Плосконоса

Микола КРАСНИЙ

ЗВИТЯГА40

Гвардійці Південного фронту
Історія 14-ї Гвардійської Вінницької
стрілецької дивізії в цифрах і фактах

Ілля БЕЛОВ

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДЕСАНТ.....46

Різдвяні зустрічі

Валерій РОМАНОВСЬКИЙ

Перед нами стоїть завдання практично, як кажуть, з «нуля» створити нові національні Збройні Сили.

Держава дбатиме про військову безпеку, починаючи з підвищення соціального статусу військовослужбовців та відродження бойового духу — до формування якісно нової структури Збройних Сил, модернізації озброєнь і пристосування військової доктрини до викликів сучасного світу.

Ми зміцнимо основу нашого оборонного потенціалу.

Ми відновимо інвестиції у розвиток науково-технологічної та науково-кадрової складової оборонно-промислового комплексу.

Буде розпочато створення Єдиної державної системи цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та загальнодержавної системи моніторингу природного середовища.

Завдання, які стоять перед нами на порозі 20-ї річниці Незалежності, важкі та відповідальні. Відповідальність за майбутнє України в цей критичний час лежить на кожному з нас.

Тому головним ресурсом, який є в нашому розпорядженні, є довіра та розуміння необхідності долати тимчасових труднощів заради втілення реформ.

Наш шанс — не в закликах іти на барикади, нищити і руйнувати, а в спроможності до консолідації, розвитку демократії та верховенства права, до подальшого об'єднання Сходу і Заходу.

Цього вчить нас дата 22 січня, цього вимагає від нас відповідальність за Україну.

Як Глава держави я робитиму все від мене залежне, щоб громадяни України відчували себе єдиною родиною.

В ім'я цього я твердо стоятиму на позиціях розвитку демократії і готовий працювати з усіма, хто поділяє ці принципи і здатний поставити національні інтереси вище за власні.

**З виступу Президента України —
Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України
Віктора Януковича на урочистих заходах
з нагоди Дня Соборності України**

У Києві під головуванням Міністра оборони України Михайла Єжеля відбулося розширене засідання колегії оборонного відомства

У заході взяли участь заступники глави вітчизняного оборонного відомства та заступники начальника Генерального штабу ЗС України, представники Адміністрації Президента України, Секретаріату Кабінету Міністрів України, Апарату Ради національної безпеки і оборони України, керівники структурних підрозділів Міністерства оборони та Генерального штабу ЗС України, командувачі видів та оперативних командувань Збройних Сил України, командири армійських корпусів та повітряних командувань.

На порядок денний засідання було винесено чотири питання: стан виконання завдань, визначених Президентом України у сфері реформування центральних органів виконавчої влади; стан справ щодо запобігання і протидії корупції та шляхи вдосконалення роботи з цих питань; доцільність віднесення аеродинамічного комплексу Державного науково-дослідного інституту авіації до наукового об'єкта, що становить національне надбання; стан виконання у 2010 році Галузевої угоди між Міністерством оборони України та Центральним комітетом Всеукраїнської профспілки працівників ЗС України на 2008–2010 роки.

— Кожен на своєму рівні повинен визначити, що сьогодні нам заважає робити свою справу відповідально і з користю для нашої держави, — підкреслив Міністр оборони України Михайло Єжель, розпочинаючи розгляд першого питання засідання колегії.

Як зазначив глава вітчизняного оборонного відомства, Указ Президента України щодо реформування системи центральних органів виконавчої влади передбачає внесення кардинальних змін в структуру Міністерства оборони України.

— Саме головне те, що вперше за багато років підхід до розгляду цього питання відбувається через призму функцій того чи іншого органу влади, — зазначив Михайло Єжель.

Учасників засідання було ознайомлено із заходами, проведеними у Міністерстві оборони України на виконання завдань, визначених Президентом України у сфері реформування центральних органів виконавчої влади. Зокрема, вже завершено опрацювання варіантів майбутньої структури Міністерства оборони України, які передбачають скорочення чисельності державних службовців центрального апарату Міністерства оборони на 30%.

В ході розгляду питання щодо запобігання і протидії корупції у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України глава оборонного відомства Михайло Єжель піддав гострій критиці ситуацію з поверненням

у державну власність об'єктів, які у попередні роки були незаконно відчужені у Міністерства оборони України.

— Сьогоднішня колегія повинна стати початком відліку часу, коли кожна посадова особа, командир прийме дієве рішення на боротьбу з корупцією, — підкреслив Михайло Єжель і дав доручення у найкоротші строки завершити процес створення у складі Військової служби правопорядку ЗС України спеціального підрозділу, який займався б виключно розслідуванням корупційних дій.

Звернув увагу Міністр оборони України й на елементи корупції, які нерідко прослідковуються навколо організації харчування військовослужбовців.

— Час експериментів завершився. Але не дивлячись на це, ще продовжуються деякі експерименти, які продемонстрували свою нежиттєздатність. В першу чергу йдеться про аутсорсинг у сфері харчування особового

складу, — зазначив Михайло Єжель. — Ми — військові люди, половина нашого життя проходить на полігонах, у маршах і походах. Я вже не кажу про можливі бойові ситуації, в яких військові аж ніяк не повинні бути залежними від поставок продовольства суб'єктами підприємницької діяльності, — підкреслив Михайло Єжель.

Глава оборонного відомства підкреслив, що мова про повернення солдат у їдальні

не йдеться, як вважають деякі. Головне, щоби командир мав всю повноту повноважень щодо надійного забезпечення і організації харчування військовослужбовців.

Михайло Єжель закликав командирів і начальників «повернутися обличчям» до вирішення проблеми нестатутних взаємовідносин у військових колективах і дав пряму вказівку посилити роботу в цьому напрямі.

— Я даю командирам «зелене світло»! Кожен військовослужбовець, який тільки замислився вдатися до нестатутних відносин, повинен знати — вакантних місць у дисбаті і на гауптвахті у нас вистачить!, — наголосив Міністр оборони України.

Він також звернув увагу керівників усіх рівнів на збереженні здоров'я і життя військовослужбовців.

Також члени колегії Міністерства оборони України одноголосно прийняли позитивне рішення про направлення клопотання до Уряду України щодо віднесення аеродинамічного комплексу Державного науково-дослідного інституту авіації до наукового об'єкта, що становить національне надбання.

На завершення учасники засідання розглянули підсумки виконання у 2010 році Галузевої угоди між Міністерством оборони України та Центральним комітетом Всеукраїнської профспілки працівників ЗС України на 2008–2010 роки.

**Начальник Генерального штабу —
Головнокомандувач Збройних Сил України
генерал-полковник Григорій ПЕДЧЕНКО:**
**«Сьогодні вкрай важливо
збалансувати потреби
оборони в умовах
позаблокового статусу
держави з її ресурсними
можливостями»**

Під час проведення Стратегічного оборонного огляду, розробки проектів Концепції подальшого реформування ЗС України на 2011–2015 роки та Державної програми реформування Збройних Сил України на 2011–2015 роки була дана оцінка реальному стану Збройних Сил. Яким чином реалізація цих документів дозволить українському війську оперативно реагувати на сучасні загрози національній безпеці держави у війсьній сфері, йдеться в інтерв'ю, яке кореспонденту журналу «Військо України» дав начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал-полковник Григорій ПЕДЧЕНКО.

— Григорію Миколайовичу, наразі на завершальному етапі робота над Стратегічним оборонним бюлетенем на період до 2025 року, Концепцією подальшого реформування ЗСУ на 2011–2015 роки та Державною програмою реформування ЗСУ на 2011–2015 роки. Що очікується від прийняття цих концептуальних документів, спрямованих на розвиток Збройних Сил України?

— Основною метою подальшого реформування Збройних Сил України є розв'язання проблеми невідповідності їх сучасного стану рівню існуючих і потенційних загроз Україні у війсьній сфері, а також забезпечення здатності українського війська гарантовано виконувати конституційні завдання щодо оборони нашої країни, захисту її територіальної цілісності та недоторканності.

Для досягнення цієї мети вкрай важливо збалансувати потреби оборони в умовах позаблокового статусу держави з її ресурсними можливостями та прийняти виважені рішення стосовно перспективного обриса Збройних Сил. І саме такі завдання були поставлені перед Збройними Силами Президентом України та Урядом. Тому під час проведення Стратегічного оборонного огляду, розробки проектів Концепції подальшого реформування Збройних Сил України на 2011–2015 роки та Державної програми реформування Збройних Сил України на 2011–2015 роки було оцінено реальний стан Збройних Сил та їх готовність до виконання завдань оборони, а також визначено шляхи їх подальшого розвитку на довгострокову та середньострокову перспективи.

Прийняття і реалізація положень цих документів дозволить українському війську набути спроможностей оперативно реагувати на сучасні загрози національній безпеці держави у війсьній сфері. Крім того, це дасть можливість сконцентрувати фінансові, матеріально-технічні, інші ресурси на розв'язанні найбільш важливих питань, що стоять перед Збройними Силами.

Перш за все, ми передбачаємо на середньострокову перспективу вирішити основні проблеми Зброй-

них Сил, а саме: позбавитися виконання невластивих їм функцій, підвищити рівень справності озброєння та військової техніки, перейти до принципово нової системи підготовки військ, покращити стан соціальної захищеності військовослужбовців та членів їхніх сімей. Деякі з цих проблемних питань ми вже почали вирішувати. Зокрема, це стосується проблеми громіздкості вертикалі управління Збройними Силами.

— Яка головна мета закладена в намічену структурну перебудову Збройних Сил?

— Особливої актуальності цей напрям роботи набуває в світлі ініційованої Президентом України адміністративної реформи державного управління. Так, заплановані на найближчу перспективу заходи дозволять нам значно скоротити чисельність органів військового управління всіх рівнів, привести їх у відповідність до тих завдань, що на сьогодні стоять перед військами. Така робота у Генеральному штабі вже активно ведеться. Мною підписані відповідні директивні документи, які передбачають оптимізацію управлінського апарату Генерального штабу та скорочення його загальної чисельності на 30%. Якщо ми говоримо про поступове, планове скорочення чисельності Збройних Сил, то нелогічним було б на фоні цього процесу розростання управлінської системи. Шляхом оптимізації управлінського апарату ми виключимо зайві ланки між ним і

безпосередньо військами, позбавляючись таким чином від наявного бюрократизму.

— У 2010 році був визначений оптимальний в умовах обмеження фінансування варіант організації бойової підготовки, що максимально передбачав як вивчення теорії, так і відпрацювання практичної складової в підготовці особового складу. Яких результатів це дозволило досягти?

— Зрозуміло, що навіть найсучасніше озброєння нічого не варте та не принесе ніякої користі без підготовленого персоналу. Тому Генеральний штаб приділяє особливу увагу нарощуванню рівня підготовки військ (сил). Як ви правильно зауважили, особливістю 2010 року було поєднання теоретичних та практичних занять особового складу із застосуванням малозатратних форм і методів навчання та максимальним використанням тренажерів, польової і приказарменної навчальної матеріально-технічної бази. З огляду на економічну ситуацію в країні ми повинні витратити кожен бюджетну копійку з максимально ефективною віддачею.

Хочу зауважити, що саме такий підхід в умовах обмеженого фінансування дозволив нам забезпечити позитивну динаміку зростання показників навченості військ (сил) у порівнянні з попередніми роками. Зокрема, порівняно з минулим роком, у півтора-два рази зріс наліт авіації Збройних Сил та кількість

стрибків з парашутом, удвічі збільшена кількість виходів кораблів у море тощо.

Завершальним етапом річного циклу підготовки Збройних Сил, своєрідним екзаменом на підтвердження достатньо високого професійного рівня їх особового складу стало проведення комплексу навчань з органами військового управління і військами «Взаємодія-2010». Війська діяли на п'яти полігонах Сухопутних військ, Дослідницькому науковому випробувальному центрі «Чауда» Повітряних Сил та десяти полігонах Військово-Морських Сил. У цілому, було залучено близько 8100 військовослужбовців усіх видів Збройних Сил та майже 1200 одиниць озброєння і військової техніки.

Результати навчань довели, що органи військового управління спроможні управляти військами (силами), а військові частини мають достатній рівень навченості особового складу та злагодженості підрозділів, що дозволяє їм виконувати завдання за призначенням.

У 2011 році Генеральний штаб планує продовжити нарощування інтенсивності підготовки військ (сил). Пріоритет надаватиметься підготовці військових частин і підрозділів, які залучатимуться до практичних дій під час комплексу навчань (тренувань) з органами військового управління та військами (силами) «Адекватне реагування-2011», що будуть проведені у вересні 2011 року.

— За яких умов можливо підвищення боєготовності Збройних Сил України у новому 2011 році?

— Поняття «боєготовність» значно більш містке та багатогранне, ніж здається на перший погляд. Воно складається з багатьох чинни-

Пріоритетним напрямом модернізації та оновлення ОВТ повинні стати авіаційна техніка та засоби протиповітряної оборони, які виконують завдання з охорони повітряного простору нашої держави.

ків, основними з яких є професіоналізм особового складу, технічна оснащеність військ та їх відповідне ресурсне забезпечення.

Наразі Збройні Сили, як і вся наша держава, переживають складний період. І це, насамперед, пов'язано з недостатнім рівнем фінансування. Як наслідок, останніми роками спостерігалася негативна тенденція щодо поступового збільшення кількості несправного озброєння та військової техніки. Підготовка особового складу органів військового управління та військових частин була максимально спрощена, більшість спланованих заходів носила теоретичний характер.

Протягом 2010 року ми стабілізували ситуацію в Збройних Силах, і, що особливо важливо, не допустили зниження рівня бойової готовності органів військового управління та військових частин. Це вдалося зробити завдяки ретельно спланованим заходам та наполегливій і кропіткій роботі, насамперед, офіцерського складу.

Подальші заходи включені до проекту Державної програми реформування Збройних Сил України на 2011–2015 роки, якою передбачено поступове, по роках, нарощування рівня бойової готовності військ (сил). Також заплановано проведення капітального ремонту озброєння та військової техніки всіх родів військ, у першу чергу, авіаційної техніки, засобів ППО та кораблів. Навіть за умов фінансових обмежень ми передбачаємо завершення дослідно-конструкторських робіт зі створення нових і модернізованих зразків озброєння та військової техніки, які знаходяться на етапах попередніх та державних випробувань, що дозволить у майбутньому провести переозброєння Збройних Сил на новітні зразки.

— **Яким чином вирішуватиметься питання забезпечення Збройних Сил України сучас-**

ними та новітніми зразками ОВТ?

— Технічне переоснащення Збройних Сил України проводиться в рамках реалізації діючої Державної програми розвитку озброєння та військової техніки на період до 2011 року. Водночас, за результатами проведеного Оборонного огляду, ми переглянули підходи до вирішення цього важливого для Збройних Сил питання. Результати роботи враховані у проекті Державної програми реформування Збройних Сил України на 2011–2015 роки.

Перш за все, було визнано, що найбільш пріоритетним напрямом модернізації та оновлення ОВТ повинні стати авіаційна техніка і засоби протиповітряної оборони, які у мирний час виконують бойові завдання з охорони повітряного простору нашої держави та прикриття особливо важливих об'єктів національної промисловості.

Наступним, не менш важливим пріоритетом, є бойовий корабельний склад Військово-Морських Сил, що обумовлено його критично складним технічним станом та моральною застарілістю. Разом з тим, ми не повинні забувати і про модернізацію бронетанкової техніки. Оновлені зразки танків, бойових машин піхоти, бронетранспортерів дозволить підняти боєздатність сухопутної компоненти до належного рівня, що сприятиме набуттю в цілому Збройними Силами необхідних бойових можливостей.

Вітчизняними підприємствами проводиться значна робота щодо модернізації та розробки новітніх зразків озброєння і військової техніки. Національними дослідно-конструкторськими установами розроблено цілу низку новітніх технологій щодо модернізації та оновлення переважної більшості зразків ОВТ усіх видів Збройних Сил, розроблено серію сучасних зразків новітнього озброєння — систем ураження, висвітлення обстановки, автоматизованого управління та інших. Результатом цієї роботи є надходження до Збройних Сил України модернізованих літаків МіГ-29 і танків «Булат», бойові характеристики яких відповідають вимогам сучасності. Завершується розробка середнього транспортного літака Ан-70, роз-

Результати навчань «Взаємодія-2010» довели: військові частини мають достатній рівень навченості особового складу та злагодженості підрозділів.

почато будівництво першого серійного вітчизняного корабля класу «корвет», триває робота щодо створення багатофункціонального ракетного комплексу. Сподіваємось, що знайдемо в цих питаннях підтримку і порозуміння з боку Уряду. Але треба думати про завтрашній день. І 2011 рік, у відповідності до прийнятого рішення, визначено Роком технічної готовності Збройних Сил. Отже, ми зробимо все, що від нас залежить, для реалізації запланованого.

— **Відомо, що Україна має наміри приєднатися до бойової тактичної групи країн Євросоюзу «Хелброк».**

— Відповідно до визначеного стратегічного курсу України на європейську інтеграцію нами проводиться послідовна робота щодо розвитку військового співробітництва з ЄС. Однією зі складових цієї роботи є залучення сил і засобів Збройних Сил до реалізації Концепції бойових тактичних груп. Це завдання сприятиме розвитку спроможностей визначеного складу військ (сил).

Одним з таких напрямів є залучення визначених сил та засобів Збройних Сил України до бойової тактичної групи ЄС «Хелброк». З метою перевірки готовності цієї бойової структури у травні 2011 року у Греції буде проведено сертифікаційне командно-штабне навчання, куди ми плануємо направити 12 штабних офіцерів.

— **Військове співробітництво України не обмежується лише західним вектором. За якими напрямками планується співпраця ГП ЗСУ з російськими колегами?**

— Із задоволенням хотів би зазначити, що у 2010 році ми значно активізували військову співпрацю на східному напрямку, у першу чергу з Російською Федерацією. Фактично відбулося відновлення втрачених за останні роки позицій. Наразі у наших планах закріплення досягнутих результатів та подальше поглиблення співробітництва у військовій сфері з російськими колегами.

Головною рисою проведених у 2010 році заходів була їх практична спрямованість. Мені приємно констатувати, що вперше за останні роки проведено спільне українсько-російське командно-штабне військово-морське навчання «Фарватер миру», формат якого у цьому році планується розширити за рахунок залучення військ (сил). Традиційними для збройних сил наших держав стають спільні тренування чергових сил з ППО. Відновлені польоти корабельної авіації Російської Федерації на полігоні «Нитка». У контексті військово-патріотичного виховання важливою була спільна участь українських та російських військовослужбовців у заходах святкування 65-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років.

Слід підкреслити, що нашій плідній співпраці сприяла конструктивна робота у рамках Підкомісії з питань співробітництва між збройними силами України та Російської Федерації Підкомітету з питань безпеки Українсько-Російської міждержавної комісії.

У 2011 році основні зусилля планується зосередити на активізації діалогу вищого військового керівництва та двостороннього співробітництва між видами збройних сил та родами військ. Для цього передбачається провести низку спільних заходів бойової підготовки та військові навчання. У тому числі тренування чергових сил з протиповітряної оборони та навчання «Фарватер миру», на яких я уже акцентував увагу. Передбачається також спільна участь у регіональних військово-морських ініціативах на Чорному морі, у першу чергу в рамках Чорноморської групи військово-морського співробітництва БЛЕКСІФОР.

Головне, що ми налаштовані на позитивні результати взаємодії з російськими колегами. На моє переконання, проведення спільних заходів сприятиме зміцненню партнерських відносин між збройними силами наших держав, отриманню і використанню передового досвіду щодо розвитку та застосування збройних сил у сучасних умовах.

— **У 2011 році закінчується термін дії п'ятирічного контракту, який підписали близько 12 тис. офіцерів з Міністерством оборони. Які заходи треба вжити, щоб зменшити плинність офіцерського складу та підвищити рівень укомплектованості, насамперед,**

У 2010 році ми активізували військову співпрацю з Російською Федерацією. Фактично відбулося відновлення втрачених за останні роки позицій.

За минулий рік у півтора–два рази зросли наліт авіації Збройних Сил України та кількість стрибків з парашутом, удвічі збільшена кількість виходів кораблів у море.

первинних офіцерських посад?

— Особовий склад — це найцінніше, що є у Збройних Силах. Але неможливо вимагати від людини самовіддачі, якщо для неї не створено відповідних мотивуючих умов. На жаль, за останні роки накопичилося чимало проблем у сфері соціального захисту військовослужбовців, внаслідок чого значна частина офіцерського корпусу, залишаючись сам на сам з проблемами сьогодення, втрачала оптимізм, впевненість у завтрашньому дні та не бачила подальших перспектив у проходженні військової служби. Це призводило до того, що ми втрачали професіоналів. У жодному разі цього не можна допустити.

З метою стабілізації ситуації, мотивації офіцерів до продовження служби, підвищення рівня укомплектованості, насамперед первинних офіцерських посад, ми робимо все можливе. У цьому контексті важливим є впорядкування повсякденної діяльності військових частин та установ, унормування службового часу.

Крім того, опрацьовуються пропозиції керівництву держави щодо введення матеріального стимулювання військовослужбовців, які продовжуватимуть контракт про проходження військової служби в Збройних Силах України; повернення військовослужбовцям пільг, компенсацій і гарантій, що діяли до 2000 року та скасовувалися щороку законами про Державний бюджет України; виплати всіх заборгованостей військовослужбовцям, компенсації за продовольчі пайки, індексації грошового забезпечення, виплат за відрядження; забезпечення якісною медичною допомогою та санаторно-курортним лікуванням.

У 2010 році ми реалізували низку заходів щодо покращення фінансового забезпечення військовослужбовців, а у подальшому передбачається щорічне підвищення рівня грошового забезпечення з одночасним упорядкуванням окремих видів виплат, у тому числі

підвищення розмірів преміювання, посадових окладів, окладів за військовими званнями.

— Які, на Вашу думку, реальні терміни переходу Збройних Сил України на контрактний принцип комплектування?

— Я впевнений, що контрактна армія — це ще не професійна армія. Питання продовження терміну переходу на контрактну службу до 2025 року виникло не випадково і обумовлено низкою об'єктивних та суб'єктивних факторів. Вони, насамперед, базуються на аналізі виконання заходів Державної програми переходу Збройних Сил України до комплектування військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, та результатах проведення Стратегічного оборонного огляду.

Виконанню завдань щодо переходу Збройних Сил України на контрактний принцип комплектування завадило обмежене фінансове та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України у попередні роки. Це не дозволило створити ті мотиваційні чинники та умови проходження військової служби, які б приваблювали громадян та спонукали їх робити свідомий вибір на користь проходження військової служби за контрактом. Серед мотиваційних чинників дуже важливою є можливість набувати професіоналізму на новій, сучасній модернізованій техніці, чого нам сьогодні бракує.

Проаналізувавши обсяги Прогнозних показників видатків державного бюджету на потреби оборони на період до 2023 року та реальну (мінімальну) потребу у коштах на виконання основних заходів професіоналізації Збройних Сил України, можна констатувати, що ми не зможемо забезпечити у повному обсязі задекларований раніше перехід до 2015 року комплектування Збройних Сил військовослужбовцями контрактної служби.

Крім того, Збройні Сили України сьогодні знаходяться на етапі оптимізації їх структури, системи управління, оновлення і модернізації озброєння та техніки. Все це — складові процесу реформування та розвитку національного війська, кожний з яких потребує значного часу та коштів.

З огляду на сьогоднішню непросту економічну ситуацію в державі, Генеральним штабом спільно з Міністерством оборони України опрацьовано стратегічну лінію з професіоналізації Збройних Сил з урахуванням фінансово-економічних можливостей держави, яка передбачає завершити перехід на контрактний принцип комплектування до 2025 року.

— Григорію Миколайовичу, як Ви оцінюєте рівень інформаційної підтримки діяльності ЗСУ з боку військових ЗМІ?

— В основному позитивно. Головним покликанням військових ЗМІ є інформування особового складу про суспільно-політичний, соціально-економічний стан та духовний розвиток суспільства, геополітичне становище, воєнну політику держави і життєдіяльність Збройних Сил України, а також надання громадянам України достовірної інформації стосовно розвитку та життєдіяльності українського війська.

Тому, з метою формування позитивного іміджу Збройних Сил України у суспільстві та підвищення престижу військової служби в рам-

ках виконання Державної програми реформування Збройних Сил України на 2011–2015 роки, нами передбачається додатково обладнати три військові телерадіостудії, технічно переоснастити Центральну телерадіостудію Міністерства оборони України, телерадіокомпанію «Бриз», забезпечити військові частини сучасними засобами телекомунікації, мультимедійного обладнання.

Загалом я хотів би подякувати колективам наших військових ЗМІ. Впевнений, вони й надалі здійснюватимуть якісну інформаційну підтримку діяльності Збройних Сил України, як-то кажуть, будуть «на передовій» у багатьох питаннях будівництва і розвитку українського війська.

Водночас ми відчуваємо недостатню інформаційну підтримку з боку цивільних засобів масової інформації, які охоплюють більш широку аудиторію українського суспільства та мають більш потужні можливості формувати громадську думку в державі. Хотілося б, щоби мас-медіа активніше залучалися до висвітлення життєдіяльності Збройних Сил, причому більше акцентували увагу на позитивних аспектах. Ми закликаємо їх до цього. Не безпідставне паплюження армії, людини в погонах, а підняття престижу військової служби у непростий для українських Збройних Сил

Питання продовження терміну переходу на контрактну службу до 2025 року виникло не випадково і обумовлено низкою як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів.

час — от чого ми чекаємо від цивільних та військових журналістів. І я впевнений, що їх професійний тандем зробить свою справу на найвищому рівні та допоможе Збройним Силам надалі утримувати той високий рівень довіри українського суспільства, який вони мають зараз.

— Отже, план стабілізації ситуації у Збройних Силах України у 2010 році спрацював. Попереду — не менш складний етап реформування?

— Найбільшої впевненості в успішній реалізації запланованих нами завдань надає особиста увага до стану Збройних Сил України з боку Президента України — Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України та підтримка Кабінету Міністрів України. І її ми відчуваємо постійно, причому не лише на словах, але й у реальних діях.

У першу чергу, про це свідчить регулярне винесення проблем Збройних Сил і обороноздатності держави на обговорення Ради національної безпеки і оборони України щодо підготовки військ

(сил) та їх оснащення і забезпечення. Прийняті у ході засідань важливі державні рішення знаходять свою реалізацію в Указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України та інших програмних документах. Це є свідченням того, що стан Збройних Сил знаходиться під особистим контролем Глави держави.

На підтвердження цього є видання Президентом України 10 грудня 2010 року Указу «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році», який визначає першочергові заходи щодо формування і реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки та оборони, реформування Збройних Сил, соціального захисту військовослужбовців.

Ми не ходимо з «протягнутою рукою» та не випрошуємо додаткові пільги. Ми стоїмо на позиції, і цю позицію поділяє з нами Верховний Головнокомандувач, що захисники Вітчизни мають безумовне право бути оснащени найсучаснішим озброєнням і технікою та бути соціально захищені.

Вже на сьогодні підвищено грошове забезпечення усім категоріям військовослужбовців, крім рядового складу, введено за рахунок державних програм харчування обідами військовослужбовців за контрактом, зроблені кроки у напрямку вирішення житлової проблеми. Таке ставлення не може залишитись непоміченим військовослужбовцями Збройних Сил, які, хочу запевнити Вас, з усією відповідальністю усвідомлюють всю складність та важливість завдань, які стоять перед ними.

Як Головнокомандувач, можу з впевненістю сказати, що на сьогодні наші Збройні Сили — це воєнна система, яка спрямована на виконання визначених державою завдань і спроможна успішно це робити.

Бесіду вела Людмила ШПИТЯК.
Редакція висловлює вдячність Центру
воєнної політики та політики безпеки
за сприяння в організації
та підготовці матеріалу

ПІДВОДНИЙ ЧОВЕН «ЗАПОРІЖЖЯ»: ДО ЗАНУРЕННЯ ЗАЛИШИЛОСЬ...

Менше ніж за півроку субмарина ВМС Збройних Сил України відсвяткує свій другий день народження

Для мешканців будинків, розташованих на крутому березі Кіленбалки на околицях Севастополя, вид єдиного українського підводного човна, що стоїть на причолі, — повсякденне видовище. Але менше ніж через півроку він зникне з поля зору, зануриться під воду й почне своє друге життя.

Підводний човен «Запоріжжя» цього року відзначить своє сорокаріччя. Він перебуває на озброєнні ВМС України з 1997 року. Востаннє виходив у море в 1994-му, але у травні 2011 року субмарина знову зануриться у звичну для себе морську стихію. Принаймні це пообіцяв Міністр оборони України Михайло Єжель під час інспекції ходу ремонтних робіт на цьому об'єкті.

Підводний човен ремонтують на 13-му судноремонтному заводі Чорноморського флоту РФ. В «оживлення» субмарини вже вкладено близько 40 млн грн. Вона ста-

ла на плановий ремонт ще у 2001 році. Але в роботах з реанімації «Запоріжжя» через перебої у фінансуванні та різні підходи до подальшої долі човна була багаторічна перерва. З липня 2010 року кошти на відновлення субмарини виділяються стабільно. На 90 відсотків човен вже готовий. У грудні минулого року він пройшов швартовий тренінг (тестування роботи всіх агрегатів і систем). Отже, невдовзі «Запоріжжя» стане повноцінною бойовою одиницею Військово-Морських Сил ЗС України.

Команда субмарини (служить на ній екіпаж з 80 осіб) з нетерпінням чекає дня занурення, хоча життєвий простір на човні досить обмежений: невеликі кубрики, вузькі коридори, низькі стелі. Мабуть, тому ми не помітили на субмарині рослих матросів.

Командир мінно-торпедної бойової частини підводного човна «Запоріжжя» капітан III рангу Андрій Югов розповідає, що під час проведення ремонтних робіт екі-

паж човна відповідає за пожежну безпеку та вибухобезпечність у його відсіках, навчається та підвищує свій рівень ремонтної підготовки.

— Значущість цього човна для наших Військово-Морських Сил величезна, — пояснює він. — Більшість наших кораблів протичовнові. Є й протичовнова авіація. Таким чином, вони тренуються виконувати бойові завдання, використовуючи наш човен як супротивника. А ми, відповідно, виконуємо свої завдання — пошук надводних цілей та їхнє знищення.

Голова оборонного відомства значення субмарини для нашого флоту пояснив на прикладі боксерського рингу: спортсмен може майстерно бити на тренуваннях грушу, але, вийшовши на двобій з реальним супротивником, може розгубитися. Для перемоги йому потрібний спаринг на тренуваннях.

Наша субмарина і є своєрідним «спаринг-партнером». На ній відпрацьовуються завдання протичовнової боротьби. За словами мі-

ністра, за участю «Запоріжжя» без перебільшення буде проходити 60 відсотків бойової підготовки наших ВМС.

На переконання командира, вік човна не вплинув на його головну якість — скритність.

— У Туреччині є підводний човен, якому більше 50 років. Його будували американці, і він досі на ходу. І наш човен буде так само важко виявити зараз, як і двадцять років тому, — стверджує командир підводного човна «Запоріжжя».

Наявність такого човна підвищує обороноздатність країни. До того ж практично всі причорноморські держави мають на озброєнні хоча б по одному підводному човну.

Шефство над субмариною взяло місто, на честь якого вона названа. На човен доставили фарбу й формений одяг для екіпажу, а мер Запоріжжя пообіцяв не залишати підшефного поза увагою.

Ольга ВАУЛІНА
Фото Олександра КЛИМЕНКА

Голова Запорізької обласної державної адміністрації **БОРИС ПЕТРОВ:**

«Українська армія — це не тільки кораблі і танки, це насамперед наші сини і внуки. І ми, як шефи, маємо завжди про це пам'ятати»

Борис Петров не приховує, що він — людина, якій військова тема давно і серйозно «болить». Його батько, Федір Іванович, у свій час служив командиром військової бази торпедних катерів у Грузії. Син також мріяв одягти погоні офіцера, та не склалося: закінчивши Запорізький машинобудівний інститут, почав працювати на заводі інженером. Пройшовши гарну життєву і господарську школу, доріс до посади директора відомого на всю країну металургійного заводу ВАТ «Укрграфіт». Народний депутат України п'ятого і шостого скликань.

— Наприкінці минулого року я мав нагоду відвідати декілька підшефних військових об'єктів, які розташовані в Криму і Запоріжжі, аби на власні очі побачити й оцінити реальний стан справ. Наша делегація відвідала Центр пошукових та рятувальних робіт ВМС ЗС України, військовий катер «Токмак», підводний човен «Запоріжжя», мінний тральщик «Мелітополь» та ще кілька кораблів Військово-Морських Сил ЗС України, які не входять в зону нашої шефської уваги — рятувальний буксир «Кременець» та медичний корабель «Сокаль». В Севастополь ми їхали, звичайно ж, з подарунками, але побачене переконало мене в тому, що допомога нашому військовому флоту потрібна не разова, а системна і широкомасштабна. Бо кораблі необхідно вчасно ремонтувати, на них повинні проводитись планові навчання особового складу і комплекси регламентних робіт, а підводний човен «Запоріжжя» повинен нарешті

почати виконувати планові завдання з занурення під воду...

Ми не стали «годувати» екіпажі відвіданих нами кораблів обіцянками. Вже наприкінці листопада минулого року в Крим була відправлена вантажівка з першим траншем шефської допомоги. Зокрема, за моїм дорученням членам екіпажу підводного човна «Запоріжжя» було направлено 100 комплектів робочої та зимової форми, а також 616 кілограмів фарби для ремонтних робіт на буксирі «Кременець». Загальна вартість нашої шефської допомоги за першим траншем склала майже 71 тисячу гривень.

Під час зустрічей з військовими я був вражений тим фактом, що представників запорізької влади обласного рівня, попри вже досить давні традиції шефства над Збройними Силами України, на кораблях бачили вперше... Прикро, звичайно!

Збройні Сили нашої держави потребують не одноразової допомоги, а серйозної, системної підтримки як з боку виконавчої влади, так і всього українського народу. Українська армія — це не тільки кораблі і танки, це насамперед наші з вами сини і внуки, це наша опора і наш надійний захист від зовнішніх посягань. І ми, як шефи, маємо завжди пам'ятати про це. На жаль, в Україні сьогодні залишається актуальним питання підвищення престижу військової служби у суспільстві. Втрачає свою вагу поняття патріотизму як основи існування та розвитку державності. А повинно бути навпаки. Я просто переконаний у цьому! Ми повинні перело-

мити ситуацію і відродити спочатку увагу, а далі і повагу нашого народу до історії Українського війська та його традицій.

Єднання з народом і турбота про захист його інтересів мають стати невід'ємною складовою духовного змужніння не лише Збройних Сил, але й усього українського суспільства загалом...

— Проекти планів шефства, відповідно до Указу Президента, повинні передбачати заходи, направлені на надання допомоги у забезпеченні з'єднань, військових частин, установ та організацій Збройних Сил України. Чи готова Запорізька область до надання такої допомоги?

— Питання, зізнаюсь, не з легких... Будь-яке шефство, а над військовими частинами особливо, потребує значних обсягів фінансування, а можливостей для цього у органів місцевої виконавчої влади поки що не багато.

До затвердженого Указом Президента України переліку з'єднань військових частин та організацій, над якими повинна здійснювати шефство Запорізька область, потрапило сім військових підрозділів. Дві військові частини розташовані на території Запорізької області — 55-а окрема артилерійська бригада, яка має найменування «Запорізька бригада імені двічі Героя Радянського Союзу генерала Петрова» і авіаційно-транспортна бригада.

Наприкінці минулого року ми разом з головою Запорізької обласної ради П.Д. Матвієнком побували в 55-тій Запорізькій артилерійській бригаді. Я попросив командування військової частини показати нам не лише учбові класи, місця зберігання бойової техніки та тренажери, а й місця відпочинку особового складу, казарми і навіть кухню солдатської їдальні. Матеріально-технічна база частини, звичайно, потребує оновлення, однак прагнення командування частини підтримувати техніку, приміщення і територію військової частини в належному стані заслуговують на похвалу.

Не секрет, що шефство над військовими частинами і підрозділами потребує досить значних обсягів фінансування, а можливостей для цього у органів місцевої виконавчої влади не завжди вистає. Проте, незважаючи на труднощі, ми прагнемо виконувати всі поставлені Президентом нашої держави завдання.

Ми розробили план надання шефської допомоги частинам, закріпленим за нашою областю. Виявивши «вузькі» місця, які, на наш погляд, пригальмовують розгортання шефської роботи, надіслали до Адміністрації Президента конкретні пропозиції, в яких окреслили коло найбільш проблемних питань. В планах шефської роботи на поточний рік ми передбачили низку заходів, направлених на залучення місцевих адміністрацій і територіальних громад до участі в роботі по підготовці допризовників, у заходах культурно-виховної роботи з військовослужбовцями, до більш дієвої участі у вирішенні питань соціального характеру. Надаємо також великого значення і питанням військовопатріотичного виховання молоді, а громада Запорізького регіону активно долучається до відродження та розвитку військових традицій українського козацтва та духовності нашого народу...

Бесіду вів Олександр КРИВОШИЙ

У Севастополі на 13-му судноремонтному заводі Чорноморського флоту Міністерства оборони РФ завершився перший етап швартових випробувань підводного човна Військово-Морських Сил Збройних Сил України «Запоріжжя», що розпочався 15 грудня 2010 року. На цьому етапі випробувань стояло завдання перевірити роботу головної енергетичної установки корабля, а також обслуговуючих її систем і механізмів, частину загальнокорабельних систем, відремонтовані і змонтовані гідроакустичні станції, техніку зв'язку.

За інформацією командира підводного човна капітана III рангу Дениса Клочана, перший етап випробувань успішно завершено 31 грудня.

— Найбільш об'ємні, трудомісткі роботи під час швартових випробувань проведені на головній енергетичній установці. Це найскладніший, відповідальний етап. Перевірялася робота як самих дизелів, так і валопроводів, підшипників, гребних гвинтів, відповідних систем і механізмів, — розповів командир корабля.

За його словами, до проведення випробувань залучалися особовий склад корабля, представники 13-го СРЗ, ЦКБ «Чорноморець», військової приємки.

— Зараз завершується підготовка до другого етапу швартових випробувань: налагодження і випробування обладнання бойової частини зв'язку, штурманського, радіотехнічного озброєння. Нам поставлено завдання до 15 лютого повністю закінчити проведення швартових випробувань, після чого приступити до підготовки проведення ходових випробувань, — зазначив командир «Запоріжжя».

Як повідомлялося, згідно з рішенням Міністра оборони України Михайла Єжеля, ходові випробування підводного човна «Запоріжжя» мають бути проведені до 31 травня поточного року.

ПОСТАВИТИ АВІАЦІЮ ПОВІТРЯНИХ СИЛ ЗС УКРАЇНИ «НА КРИЛО»

**Генерал-лейтенант
Сергій ОНИЩЕНКО,
Командувач Повітряних Сил
Збройних Сил України**

Завершено 2010 навчальний рік. Позаду непростий, насичений подіями проміжок часу, протягом якого усі зусилля особового складу виду були спрямовані на досягнення головної мети — зміцнення боєздатності Повітряних Сил ЗС України. Незважаючи на обмеження у фінансуванні, є позитивні зрушення в оперативній та бойовій підготовці, суттєві напрацювання у підготовці льотного складу, зокрема, винищувальної авіації, що залучається до бойового чергування, та транспортної авіації з перевезення особового складу і вантажів.

Попри брак коштів і часу, а також песимістичні прогнози деяких експертів, виконання такого надскладного завдання сьогодні набуло цілком реальної перспективи

У порівнянні з роком 2009, в 2010-му суттєво збільшено загальний наліт льотних екіпажів. Результати їх практичних дій дають право констатувати, що відповідно до уточнених Планів підготовки Повітряних Сил Збройних Сил України на 2010 навчальний рік усі основні заходи бойової підготовки виконані.

Завдяки цьому вдалося підтримати рівень готовності частин Повітряних Сил, які залучаються до не-

з'єднань тактичної авіації та з'єднань транспортної авіації. Під час проведення льотно-методичного збору винищувальної авіації були відпрацьовані бойові стрільби керованими ракетами класу «повітря-повітря» по повітряних мішенях САБ-250-200, ДКЛА ВР-3 «Рейс».

Проведено авіаційну підтримку тактичних навчань підрозділів ВМС та Сухопутних військ ЗС України на по-

сення бойового чергування з протиповітряної оборони, підвищити рівень підготовки льотних екіпажів, злагодженість бойових обслуг зенітних ракетних, радіотехнічних військ, розвідки, військ зв'язку та інформаційних систем.

Цього досягнуто під час підготовки органів управління, з'єднань, військових частин та підрозділів Повітряних Сил, кульмінацією якої став комплекс тактичних навчань з органами військового управління, військами (силами) «Взаємодія-2010».

Від авіаційних частин залучався льотний склад, інженерно-технічний склад та авіаційна техніка п'яти

лігонах «Опук», «Старокримський», «Житомирський».

Екіпажами транспортної авіації здійснено транспортне та пошуково-рятувальне забезпечення, огляд морської акваторії полігона.

Від зенітних ракетних військ до тактичних навчань з бойовою стрільбою залучались підрозділи одинадцяти військових частин, а також науково-педагогічний персонал та курсанти факультету зенітних ракетних військ Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, які за результатами практичних дій навчань показали високу професійну підготовленість.

Особовий склад окремого полку дистанційно-керованих літальних

апаратів під час проведення тактико-спеціального навчання відпрацював питання ведення повітряної розвідки та забезпечував стрільби зенітних ракетних військ і винищувальної авіації. Всього виконано 18 пусків ДКЛА ВР-3 «Рейс».

Радіотехнічні війська до практичних дій залучали озброєння та військову техніку в пунктах постійної дислокації та на полігоні «Чауда». Особовий склад здійснював радіолокаційний контроль повітряного простору і видавав інформацію на пункт управління полігона.

В умовах жорсткої економії фінансових ресурсів при проведенні заходів бойової підготовки та відновлення ОВТ протягом минулого року за результатами бойових стрільб підрозділи всіх військових частин справилися з поставленими завданнями на «відмінно» та «добре». Саме це ми й називаємо професіоналізмом.

Сьогодні є суттєві напрацювання і в питаннях підготовки льотного складу, зокрема молодих льотчиків. Застосована більш ефективна форма підготовки

льотного складу в рамках льотно-методичних зборів на визначеному аеродромі.

Менш ніж за три місяці вдалося суттєво покращити показники нальоту молодих пілотів, які прибули на збори з різних авіаційних частин, а також підготувати льотчиків-інструкторів з різних видів льотної підготовки, які спроможні діяти як у простих, так і в складних метеоумовах.

Аналіз експлуатації озброєння та військової техніки у 2010 році свідчить, що нам вдалося стабілізувати ситуацію. Разом з тим модернізація авіаційної техніки під час виконання її ремонту на сьогодні є найбільш ефективним заходом підвищення бойового потенціалу та відновлення справності.

Командування Повітряних Сил ЗС України бачить перспективу модернізації літаків МіГ-29, Су-25 та Л-39, яку виконують авіаремонтні заводи Міністерства оборони України. Завдяки поліпшенню ха-

Завдяки поліпшенню характеристик двигунів, новому навігаційному, прицільному обладнанню та засобам реєстрації польотної інформації модернізовані літаки здатні виконувати бойові завдання з більшою ефективністю.

рактеристик двигунів, новому навігаційному, прицільному обладнанню та засобам реєстрації польотної інформації модернізовані літаки здатні виконувати бойові завдання з більшою ефективністю.

Проводиться робота щодо дообладнання літаків Іл-76МД та АН-24, АН-26, АН-30 до вимог ІКАО. При цьому також застосовується стратегія максимального залучення вітчизняних виробників. Так, якщо на перших дообладнаних літаках частково використовувалось обладнання іноземного виробництва, то у наступних літальних апаратах — виключно українське, виробництво якого було освоєно в останні роки.

Такі заходи з модернізації літаків дозволяють збільшити дальність виявлення повітряних цілей у вільному повітряному просторі та на тлі земної поверхні, покращити точність дотримання заданого маршруту польоту і виведення літаків на цілі, розширити номенклатуру авіаційних засобів ураження та суттєво підвищити точність застосування некерованих авіаційних засобів ураження: перш за все бомб, некерованих ракет і гармат.

Повітряні Сили зацікавлені у якнайшвидшому отриманні військово-транспортного літака Ан-70. На долю цього проекту випало багато складних випробувань, які мали не тільки технічні аспекти. Та, незважаючи на всі складнощі, проект просувається вперед.

Окрім того, науково-виробничі та технологічні можливості нашої держави дозволяють розглядати питання про створення літака повітряного спостереження на базі нашого вітчизняного прототипу для потреб виду.

Окремо хотів би зупинитись на стані та розвитку радіотехнічних військ. Сьогодні продовжується розробка нових радіолокаційних станцій для потреб РТВ. В останні роки прийнято на озброєння декілька нових та модернізованих

типів РЛС, таких як 79К6, П-18МА, П-18МУ. У цих зразках сконцентровано найкращі досягнення вітчизняної науки і техніки, використаний досвід бойового застосування та експлуатації радіолокаційної техніки за всі попередні роки. На жаль, з певних причин ми не можемо закуповувати нові РЛС в необхідних кількостях, але ні за яких обставин не можна втрачати напрацювання в галузі літакобудування, які у дечому перевершують іноземні аналоги.

З огляду на це, в основу нашої технічної політики покладається реалізація заходів, пов'язаних з виведенням з експлуатації затратних зразків озброєння типу 5Н87, 64Ж6, 22Ж6 та спрямовуються зусилля на повне оновлення ресурсу найбільш поширених в РТВ радіолокаційних станцій типу П-18, 19Ж6, 35Д6, 5Н84, рухомих радіовисотомірів типу РРВ-13, РРВ-16 за рахунок їх поглибленої модернізації.

Зараз триває впровадження комплексів засобів автоматизації нового покоління, розроблених в рамках дослідно-конструкторської роботи «Ореанда-ПС». Застосування сучасних автоматизованих засобів дозволяє істотно розширити перелік завдань, підвищити продуктивність обробки інформації, інформаційні показники бойових можливостей.

Нас особливо приваблюють в нових засобах автоматизації їх універсальність і гнучкість. Комплекси нового покоління здатні працювати з усіма існуючими джерелами і споживачами радіолокаційної інформації. Вони дозволяють швидко змінювати програмне забезпечення. Завдяки цим якостям і відносно невисокій їх вартості (порівняно з існуючими КЗА їх вартість в 4–5 разів нижча) ми сподіваємося на їх широке впровадження у війська.

Лише повна автоматизація утримування РТВ дозволить створити передумови до інтеграції з відом-

Менш ніж за три місяці вдалося суттєво покращити показники нальоту молодих пілотів, а також підготувати льотчиків-інструкторів з різних видів льотної підготовки.

чими радіолокаційними системами, перш за все Державного підприємства обслуговування повітряного руху України, що вкрай необхідно для забезпечення надійного контролю за використанням повітряного простору України.

Важливим для Повітряних Сил є стан техніки зенітних ракетних військ, можливої перспективній модернізації якої приділяється значна увага. Щодо напрямку модернізації і відновлення наявної техніки та озброєння виду є багато пропозицій від вітчизняних ремонтних підприємств, які сьогодні опрацьовуються.

Підприємствами промисловості за участю наукових та науково-дослідних організацій, таких як Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба та науково-дослідний інститут радіоелектроніки, проводиться ремонт з продовженням ресурсу зенітних ракетних комплексів типу «Бук М1», С-300. Проведено ремонт на п'яти ЗРК типу С-300 та одному ЗРК «Бук М1». Вдалося продовжити ресурс зенітних керованих ракет для цих ЗРК до 25 років. Це дало можливість утримувати у бойовому складі Повітряних Сил визначену керівними документами кількість ресурсних ракет.

Тісна взаємодія ЗРВ Повітряних Сил, наукових закладів та підприємств промисловості не припиняється. Має відбутися ремонт з про-

довженням ресурсу ЗРК С-200 і зенітних керованих ракет до цих комплексів.

Більш перспективним шляхом підтримання боєздатності ОВТ зенітних ракетних військ на сучасному етапі є проведення модернізації з метою покращення технічних та бойових можливостей зенітного ракетного озброєння.

Вже проводиться модернізація ЗРК типу С-300 шляхом його поєднання з РЛС 35Д6, що дозволяє підрозділу отримувати розвідувальну інформацію від власних засобів розвідки та вести бойову роботу автономно.

Наступним кроком модернізації є поєднання командного пункту системи С-300П із РЛС 35Д6, що зніме гостроту проблеми у підтриманні необхідного рівня боєздатності командних пунктів зенітних ракетних полків.

Підсумовуючи сказане, хочу наголосити, що проектом Державної програми реформування Збройних Сил України на 2011–2015 роки передбачено заходи із закупівлі нових (модернізованих) зразків ОВТ для потреб Повітряних Сил.

На 2011 рік заплановано провести модернізацію близько 10 зразків ОВТ радіотехнічних військ, капітальний ремонт ЗРК типу С-300 та С-200, виконати роботи з продовження ресурсу зенітних керованих ракет до ЗРК типу С-200, С-300, «Бук М1».

Приймаючи рішення, ми повинні виходити з того, що при переозброєнні має бути залучений потужний потенціал вітчизняної промисловості, який забезпечить розвиток високих технологій і замкнений цикл підтримання справності та розвитку військової техніки Повітряних Сил Збройних Сил України у майбутньому.

Сьогодні є багато напрацювань в контексті міжнародного військового співробітництва. У червні 2010 року були проведені двосторонні командно-штабні тренування з органами управління і черговими силами ППО Повітряних Сил ЗС України та ВПС і військ ППО Республіки Білорусь. У жовтні аналогічні навчання відбулися і з ВПС Російської Федерації.

У квітні минулого року екіпаж нашого літака Іл-76 в рамках українсько-датської операції «Північний сокіл-2010» здійснив перевезення більше 517 тис. літрів авіаційного гасу з авіабази Туле до станції Норд в Гренландії. Під час цієї операції виконано 40 польотів із загальним нальотом близько 82 годин, підтримано натренованість льотного та льотно-інструкторського складу до польотів на міжнародних трасах. Додам, що кошти отримані від проведення операції «Північний сокіл-2010», були спрямовані на відновлення справності авіаційної техніки.

Минулого року також відбулись робочі зустрічі та консультації з експертами НАТО щодо реалізації другого етапу участі України у Програмі НАТО з обміну даними про повітряну обстановку (ASDE) на південному напрямі, відпрацьовані відповідні проекти міжнародних документів із зазначеного питання.

Крім того, літаки Повітряних Сил ЗС України брали участь в авіаційних показах в Словачкій Республіці, у Королівстві Бельгія та Угорській Республіці, що сприяло покращанню іміджу ЗС України на міжнародному рівні та дозволило підтримати натренованість льотного і льотно-інструкторського складу під час виконання міжнародних перельотів.

Також 18–22 жовтня відбувся візит делегації Повітряних Сил ЗС України до Республіки Індія, під час якого обговорено питання щодо розвитку та реформування По-

вітряних Сил, вивчено позитивний досвід індійської сторони.

Для покращання якості бойової підготовки у 2011 році заплановано низку дієвих заходів з більш практичним використанням можливостей навчальних центрів щодо підготовки бойових обслуг зенітних ракетних, радіотехнічних військ, військових частин розвідки, пунктів наведення авіації як в спеціалізованих навчальних класах у ході проведення навчально-методичних зборів, так і на об'єктах приказарменної навчальної матеріально-технічної бази.

У новому році Командування Повітряних Сил зробить усе можливе, аби виконати усі завдання, які стоять перед видом Збройних Сил. Особлива увага приділятиметься підтриманню та підвищенню рівня льотного вишколу і тренуваності льотного складу у підрозділах, що входять до складу ОСШР та залучаються до бойового чергування з протиповітряної оборони, а також підготовці фахівців зенітних ракетних і радіотехнічних військ, маршовій підготовці підрозділів.

Ми спланували тактичні навчання з бойовими стрільбами з вісьмома підрозділами ЗРВ на полігоні «Чауда» та з двома підрозділами — з імітованими пусками, тактико-спеціальні навчання з окремим полком ДКЛА з веденням повітряної розвідки у новому районі та забезпеченням мішенями бойових стрільб ЗРВ. Також передбачається провести льотно-методичний збір винищувальної авіації, комплекс льотно-тактичних вправ з підрозділами бойового чергування та ОСШР тактичної авіації тощо.

Сьогодні, відповідно до прийнятого рішення Президентом України — Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України Віктором Януковичем, ми проводимо цілий комплекс заходів щодо відновлення такої важливої іміджевої складової, як пілотажна група «Ук-

раїнські соколи». Передусім проведено комплекс робіт з відновлення справності навчально-тренувальних літаків Л-39, на яких проходить первинна підготовка пілотажної групи. Після цього планується відновити справність літаків МІГ-29 та продовжити подальшу підготовку групи на бойових винищувачах.

Вже в цьому році у параді військ на День Незалежності візьмуть участь найкращі військові льотчики, які увійшли до відновленої пілотажної групи «Українські соколи». Зараз триває їх діяльність у рамках програми бойової підготовки для Повітряних Сил Збройних Сил України.

Командування впевнене в тому, що в недалекій перспективі льотчики цієї групи своєю майстерністю сприятимуть поліпшенню іміджу та підвищенню престижу нашої держави на міжнародній арені.

Відповідно до наказу начальника Генерального штабу Збройних Сил України всебічно покращуємо роботу із сержантським та старшинським складом. Ці питання неодноразово обговорювалися на розширених засіданнях Військової ради виду. Сьогодні у нас створена і працює трирівнева підготовка фахівців за всім переліком військово-облікових спеціальностей. Базового рівня підготовки спеціалісти набувають у навчальному центрі у місті Васильків. А з 1 вересня розпочалася підготовка сержантського корпусу у новоствореному коледжі сержантського складу при Харківському університеті Повітряних Сил.

Сьогодні в Повітряних Силах ЗС України працює трирівнева підготовка фахівців за всім переліком військово-облікових спеціальностей, а загальна укомплектованість становить понад 90%.

Командуванням Повітряних Сил робиться все можливе для утримання цінних спеціалістів, здійснюється низка заходів щодо призупинення позапланового звільнення офіцерського складу та поповнення некомплекту військових частин. Зокрема, ведеться роз'яснювальна робота по доведенню до кожного військовослужбовця заходів, що вживаються на вимогу Президента України, Міністра оборони України, начальника Генерального штабу — Головнокомандувача ЗС України щодо стабілізації ситуації в армії та на флоті.

Як наслідок, у минулому році нам вдалося подолати негативну динаміку зменшення чисельності військовослужбовців служби за контрактом та покращити стан щодо списочної чисельності зазначеної категорії особового складу.

З початку 2010 року військовослужбовцями Повітряних Сил ЗС України в різних гарнізонах отримано лише 40 квартир, з яких 25 службових та 15 постійних. Проблема забезпеченості житлом військовослужбовців, пошук альтернативних джерел надходження житла залишається важливим напрямком нашої роботи. Окрім того, відповідно до рішень Міністра оборони України, начальника Генерального штабу — Головнокомандувача Збройних Сил України щодо покращення стану забезпечення житлом, у Вінницькому гарнізоні розпочато будівництво 371 квартири. Аналогічна робота проводиться в інших гарнізонах, де дислоковані військові частини Повітряних Сил Збройних Сил України.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА:

альфа та омега зовнішньої і внутрішньої політики України

Забезпечення національної безпеки є головною функцією держави. Тому суспільство оцінює її діяльність саме крізь призму виконання цієї функції. З огляду на це, проблема забезпечення національної безпеки завжди знаходиться у центрі уваги керівництва держави будь-якої країни світу. Не є винятком й Україна.

Григорій Ситник. Завідувач кафедри національної безпеки НАДУ.

З 1977 до 1999 року — служба у лавах Збройних Сил. З 1999 року працює в Національній академії державного управління при Президентові України. 2005–2008 роки — робота в апараті РНБО України на посадах завідувача відділу стратегічного аналізу, заступника керівника Управління стратегічних розробок, 2007–2008 роки — виконував обов'язки керівника Департаменту стратегічних розробок.

Має понад 130 наукових праць з теорії державного управління та державного регулювання в сфері національної безпеки.

Свого часу, під враженням розпаду Радянського Союзу, багато фахівців почали вважати внутрішні загрози національній безпеці України більш ймовірними, адже саме вони призвели до розпаду великої і потужної держави. Завдяки такому підходу ці загрози почали домінувати над усіма іншими. Таким чином, ті, хто мав їм протистояти, набували в очах політичного керівництва більшої вартості. Для прикладу можемо порівняти фінансування Міністерства внутрішніх справ і Міністерства оборони. Та й зараз постійно акцентують увагу на тому, що зовнішні загрози (передусім воєнного характеру) є більшою мірою потенційними, що в найближчі 5–7 років більш-менш серйозного збройного конфлікту не буде. Це, з одного боку, всіх заспокоює, а з іншого — стало «науковим» обґрунтуванням безвідповідального відношення до всебічного забезпечення власних Збройних Сил. І це при тому, що, починаючи з 2000 року, оборонні бюджети практично всіх країн невинно зростають, і, що головне — зростає частка, виділена на переоснащення сучасним озброєнням та бойовою технікою. Наприклад, сусідня Польща витрачає на це кошти на порядок більше, ніж ми, маючи меншу за чисельністю армію та будучи членом НАТО! Нагадаю, що свого часу однією з

умов набуття нашого членства в НАТО була вимога довести витрати на оборону до 2 відсотків ВВП (адже для чого їм був би потрібний союзник з небоєздатною армією).

Отже, дуже небезпечно зосереджуватися й надалі лише на внутрішніх загрозах, ігноруючи зовнішні як такі, особливо загрози воєнній безпеці. Може так статися, що коли загроза воєнній безпеці набуде реальних обрисів, виявиться, що критичним ресурсом буде час. З огляду на це, дуже обережно й відповідально слід підходити до скорочення сил і засобів сектору безпеки, зокрема, Збройних Сил.

Якщо говорити про необхідність чергового скорочення Збройних Сил України, то, з одного боку, це також певною мірою є свідченням визнання внутрішніх загроз більш пріоритетними для нашої країни. Мовляв, якщо й буде конфлікт, то малої інтенсивності, який може бути погашений навіть за умов існуючого стану боеготовності і чисельності національного війська. До речі, Збройні Сили серед усього сектору безпеки є найбільш інерційним сегментом. Уявімо собі, що в питаннях ліквідації тих чи інших структурних підрозділів Збройних Сил ми припустимос помилок, а через певний час захочемо «відновити» втрачене. Але зробити це буде набагато складніше, адже підготовка командира певного рівня потребує чималого часу. Наприклад, командир полку «формується» протягом не менше як 20 років, командир роти — 10 років. Прийняти рішення щодо створення полку та «намалювати» його штат можна й за добу, а от укомплектувати його професіоналами... Очевидно, у даному випадку ідеальним варіантом був би той, за якого скорочення та оптимізація організаційно-штатних структур з'єднань та військових частин відбувалися б одночасно

но з переозброєнням і суттєвим підвищенням спроможності Збройних Сил до виконання завдань оборони держави у середньостроковій перспективі. З іншого ж боку, процес скорочення чисельності національних Збройних Сил спостерігається практично у всіх провідних країнах світу, починаючи з Китаю й закінчуючи Великою Британією та Німеччиною. Але зазначене скорочення супроводжується суттєвим переозброєнням армій. В результаті бойові можливості національного війська не знижуються, а збільшуються, як, до речі, й рівень соціального захисту військовослужбовців. Цього, на жаль, в цілому не спостерігається в Україні впродовж усіх років її незалежності.

Водночас варто зазначити, що своєчасне та якісне виконання останніх рішень РНБО України, які були введені в дію Указом Президента України від 17 грудня № 1119/2010 «Про виклики та загрози національній безпеці у 2011 році», дозволить значною мірою зламати цю негативну тенденцію вже у середньостроковій перспективі, не кажучи вже про те, що за останні три роки держава вперше знайшла можливість підвищити рівень грошового забезпечення для всіх категорій військовослужбовців. Зауважимо: це було зроблено навіть в умовах не остаточного подолання кризових явищ в економіці. У цьому ж випадку я маю на увазі передусім належне виконання рішення щодо передбачення у

Державному бюджеті України на 2011 рік видатків за загальним фондом державного бюджету на забезпечення фінансування Збройних Сил України в обсязі, що відповідає обґрунтованим потребам забезпечення обороноздатності держави, а також затвердження (впродовж першого півріччя 2011 року) низки вкрай важливих для забезпечення обороноздатності держави керівних документів, а саме: Военної доктрини, Стратегічного оборонного бюлетеня, Державної програми реформування і розвитку Збройних Сил України на 2011–2015 роки та Державної програми розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил України на 2011–2015 роки.

Специфіка розташування України в тому, що вона разом з Молдовою, Білоруссю та Литвою утворює буферну зону і виключає безпосередній контакт держав Південно-Східної та Центральної Європи з Росією, яка володіє другим у світі ядерним потенціалом. З іншого боку, вказані країни Європи утворюють аналогічну зону, яка відокремлює Україну від високорозвинутих країн Центральної Європи. За будь-яких умов розвитку воєнно-політичної ситуації нагромаджений потенціал озброєнь по обидва боки буферних зон не може не братися до уваги нашою країною, не кажучи вже про те, що завжди є небезпека бути втягненим у збройний конфлікт між іншими країнами. До того ж через Україну

проходять силові лінії ядерного протистояння у європейсько-близькосхідному регіоні, а її розташування у центрі Європи призводить до того, що кожна інша держава регіону має стосовно України власні інтереси, пов'язані як із намаганням політичної переорієнтації України у свій бік, так і з територіальним чинником.

Саме тому в проєкті нової Военної доктрини України, яка розроблена міжвідомчою робочою групою, створеною наказом Міністра оборони України на виконання Указу Президента України, зазначено, що сучасний воєнно-політичний обстановці притаманні суперечності воєнно-політичних відносин, пов'язані з розбіжностями національних інтересів, цілей, позицій держав стосовно шляхів і способів розв'язання наявних глобальних, регіональних та внутрішніх проблемних питань. Певною мірою саме намаганням знизити зазначені суперечності є, наприклад, задекларовані наміри «перезавантажити» взаємовідносини між США та Росією, а, також НАТО та Росією. Але, поки що, по-перше, немає підстав стверджувати, що вказане «перезавантаження» відбулося і є безповоротним, а по-друге, що між ними є розуміння того, що у довгостроковій перспективі ключ від безпеки на Євразійському континенті знаходиться не у Вашингтоні, Брюсселі чи Москві. Він, як це не дивно може здаватися на перший погляд, знаходиться у Києві, бо довкола України присутні цілком очевидні інтереси не тільки суміжних країн, а й впливових світових держав.

Джерелом загрози для України у цих умовах може бути втручання у її внутрішні справи, незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону, ескалація «заморожених» збройних конфліктів

Прийняття рішення про подовження терміну тимчасового перебування на території України Чорноморського флоту РФ сприяє стабілізації у відносинах між світовими центрами впливу.

або можливість виникнення нових, прояви сепаратизму тощо.

З огляду на сказане, Україна має розглядати дії держав (коаліцій держав) як такі, що збільшують можливість загрози застосування військової сили, коли, зокрема, мають місце: висування територіальних претензій; спроби або заклики переглянути існуючі кордони в регіоні; нарощування угруповань військ та озброєнь поблизу кордонів; створення нових та розширення й модернізація існуючих військових баз і об'єктів; створення або закупівля нових наступальних озброєнь; активізація діяльності спеціальних служб і організацій іноземних держав в Україні тощо.

Особливу увагу варто акцентувати на чинниках внутрішнього характеру, які, як свідчить історичний досвід, часто підштовхують інші держави до більш активних і жорстких дій при реалізації своїх національних інтересів, що, як правило, призводить до зростання загрози застосування військової сили. Серед таких чинників, зокрема, є: розбалансованість і незавершеність системних реформ в секторі безпеки і оборони; складне економічне становище; високий рівень корупції та організованої злочинності; недостатній рівень професіоналізму управлінського персоналу всіх гілок влади; зниження обороноздатності.

Тому, незважаючи на те, що для України безпосередньої зовніш-

ньої військової загрози, яка б могла перерости у найближчі роки у широкомасштабну агресію, не існує, потенційні військові загрози мають хоч і незначну, але помітну тенденцію до зростання. Якщо бути більш конкретним, то про це свідчать, зокрема, висування з боку Румунії певними політичними силами територіальних претензій стосовно Буковини й Бессарабії, острова Зміїного, гирла Дунаю; зміцнення у турецькій політиці ідеї анексії Криму та подальшого просування на Північ; ризики, пов'язані з ослабленням ЄС та руйнуванням рівноправних взаємин між Німеччиною та іншими країнами Союзу.

Рішення стосовно продовження терміну тимчасового перебування Чорноморського флоту РФ на нашій території викликало чималі дискусії. Звичайно, розміщення іноземних баз та збройних сил інших країн на території будь-якої суверенної держави не є, як то кажуть, «хорошою новиною». Але, спостерігаючи за реакцією провідних країн після підписання відповідних документів між Україною та Росією, мені здалося, що не тільки в Москві (це природно), але й в Брюсселі та Вашингтоні зітхнули з полегшенням. Чому? В кінцевому підсумку попри те, що перебування іноземних військ, безумовно, є потенційною загрозою для національної безпеки України, продовження терміну тимчасового перебування Чорноморського флоту

Російської Федерації в Автономній Республіці Крим значною мірою дозволяє зберегти у довгостроковій перспективі статус-кво, який склався у Чорноморському регіоні. Тому рішення України не стільки важливо з точки зору «потепління» наших відносин з Росією. Температура міждержавних відносин, пронизаних національними інтересами, у сучасному світі змінюється досить швидко. Принципово важливим є те, що Україна вищезгаданим рішенням значною мірою унеможливила підвищення активності інших країн Чорноморського регіону для перерозподілу й розширення власних зон впливу. А це, в свою чергу, неминуче призвело б до зростання ризиків реалізації національних інтересів усіх без виключення держав цього регіону, намагання перекласти ці ризики на плечі інших країн, у тому числі під загрозою застосування військової сили, а відтак підірвало б досягнуту тут стратегічну стабільність.

Вказаний чинник обов'язково потрібно враховувати, бо сьогоднішній військовий, політичний та економічний потенціал України недостатній для адекватної відповіді на вказані ризики. Тобто, я переконаний, що проголошення Україною позаблокового статусу та прийняття рішення про продовження терміну тимчасового перебування на території держави російського Чорноморського флоту в цілому сприяє стабілізації у відносинах між світовими центрами впливу. А з огляду на те, що довкола України яскраво виражені інтереси не тільки суміжних країн, а й впливових світових держав, то вказані кроки вищого керівництва держави сьогодні мають більшою мірою позитивні наслідки для національної безпеки, ніж негативні.

Як будуть розвиватися події у подальшому? Це залежатиме від того, наскільки і коли Україна наростить свої можливості (політичні, економічні та військові), щоб стати впливовим суб'єктом у разі перерозподілу й розширення зон впливу між державами Чорноморського регіону.

Григорій СИТНИК, завідувач кафедри національної безпеки НАДУ, професор, доктор наук з державного управління, заслужений діяч науки і техніки України

Починаючи з 2000 року, оборонні бюджети практично всіх країн світу невинно зростають і, що головне — зростає частка, яка виділена на переоснащення війська сучасним озброєнням та бойовою технікою.

фото Олександра Авраменка

Надзвичайний і Повноважний Посол Словацької Республіки в Україні Павол ГАМЖІК:

**«Пишаюсь тим, що
серед наших спільних
проектів є такі
навчання, як
«Слов'яни за мир»**

Щороку між Словаччиною та Україною підписується План двосторонньої співпраці на найвищому рівні. Про нинішнє співробітництво у військовій сфері, спільні навчання, славнозвісний батальйон «Тиса», а також розвиток словацького війська йдеться в ексклюзивному інтерв'ю, яке нашому часопису дали Надзвичайний і Повноважний Посол Словацької Республіки в Україні Павол Гамжік та аташе з питань оборони при посольстві Словацької Республіки в Україні полковник Юрай Бескід.

Павол Гамжік. Народився 20 серпня 1954 року.

Закінчив юридичний факультет Університету імені Коменського в Братиславі (СР); а в 1991 р. — Дипломатичну академію в Москві.

В 1993–1994 рр. — керівник урядової делегації і Постійної місії СР при Конференції з безпеки та співробітництва в Європі; на переговорах із роззброєння Договору про звичайні збройні сили в Європі та «Відкрите небо»;

1994–1996 рр. — Надзвичайний і Повноважний Посол СР в ФРН; 1996–1997 рр. — Міністр закордонних справ Словацької Республіки; 1998–2001 рр. — віце-прем'єр-міністр Словацької Республіки з питань європейської інтеграції;

1998–2002 рр. — депутат Національної Ради СР; 1999–2002 рр. — голова Партії громадянського порозуміння;

2001–2002 рр. — член Конвенту за майбутнє Європи, представник від Національної Ради Словаччини;

2006–2009 рр. — Міністерство закордонних справ СР, генеральний державний радник; радник Прем'єр-міністра Словацької Республіки з питань закордонної політики.

З 2009 р. — Надзвичайний і Повноважний Посол Словацької Республіки в Україні.

Одружений, має дві доньки.

— Пане Посол, як довго триває Ваша місія в Україні та які враження від перебування на нашій землі?

— Тут я вже півтора року. Це достатньо, аби пізнати певною мірою країну, почати її розуміти. Що стосується регіонів, то я справді багато подорожував. Бував у Криму, кілька разів в Харкові, на Закарпатті. До речі, саме там знаходиться наша діаспора (біля 17 тисяч етнічних словаків).

Ми, словаки, чудово розуміємо ваші нинішні труднощі, адже свого часу також боролися з ними. Та, попри все, тут працюється легко. Відчувається гарне ставлення до Словаччини. Ще дуже подобаються Ялта і Харків. Впершій столиці України навесні сподіваємося відкрити почесне консульство. Раніше там уже було створено спільне українсько-словацьке підприємство — медичний діагностичний центр, де проводиться томографія та інші діагностування. Є представ-

ництво нашої страхової компанії, йдуть інвестиції тощо.

— Цього року посольство Словаччини закінчує місію контактного посольства у співпраці України з НАТО. Наскільки вона була успішною?

— Місія стартувала у 2007 році й мала тривати два роки, але згодом її продовжили на такий же термін. Частина виділених коштів була використана для поїздки ваших експертів на збори. Приймаючою стороною виступили Генштаб та Міністерство оборони у Братиславі. Хоча українці не навчаються у наших військових вищах, але молодші офіцери мали змогу пройти курси в академії Збройних сил оборони («Літовський Мікулаш»).

Спеціальний міжнародний інженерний українсько-словацько-румунно-угорський батальйон «Тиса» проводить спільні навчання, а в разі потреби — рятувальні операції.

— Наступною країною-членом НАТО, що проводитиме дану місію у нашій країні, буде Польща...

— Так, вона, можна сказати, приймає у нас естафету. Водночас варто зазначити, що контактне посольство — це не тільки підтримка військової співпраці з Північноатлантичним альянсом, але й спілкування з українським суспільством, урядом, парламентом тощо. Ділові зустрічі, семінари, конференції, що ми проводили, допомагали в конкретній розробці річного плану співпраці України з НАТО, сприяли підтриманню реформи ЗС України.

— А як розвивається двостороннє військове співробітництво між Україною та Словаччиною?

— План двосторонньої співпраці на найвищому рівні підписується щороку. Серед найбільших наших проєктів — спільні навчання «Слов'яни за мир». Традиційно вони проходять в Міжнародному центрі миротворчості і безпеки, що розташований на Яворівському полігоні на Львівщині. Окрім цього, функціонує спеціальний міжнародний інженерний українсько-словацько-румунно-угорський батальйон «Тиса». Він проводить спільні навчання, а в разі потре-

би — рятувальні операції. Щоправда, постійного місця дислокації цей підрозділ не має — збирається в екстрених випадках, щоб подолати екологічні лиха на берегах Тиси.

— Як здійснюється міжнародна військова співпраця України і Словаччини?

— В рамках операцій під егідою ООН, НАТО та ЄС. Наприклад, на Кіпрі у нас є місія, що здійснюється спільно з угорською стороною. На сьогодні відбувається процес документального оформлення попередньої згоди керівництва Генеральних штабів ЗС України і Словаччини — планується, щоб 2–3 українські молодші офіцери включалися до складу цієї словацько-угорської групи. Можливо, це станеться вже в 2011 році, в наступну ротачію.

— Для українських військових служба у миротворчих місіях є престижною. Конкуренція велика, отож вибирають найкращих.

— Миротворча діяльність у нас також є престижною. Є, звичайно, й різниця в оплаті, але залежить вона не від того, що це закордонна поїздка, а від рівня небезпеки. Найменша на Кіпрі, найбільша — в Афганістані. Але, хоча армія й професійна, відрядження в зони конфліктів здійснюється виключно на добровільних засадах.

— Пане полковнику, як останнім часом структурно змінився склад Збройних сил Словаччини? — звертаємося ми до військового аташе.

Юрай Бескід: Наша армія має два види військ — Повітряні і Сухопутні. Також маємо сили підготовки і підтримки, сили медичного забезпечення. Головні складові армії ми поступово реформували під стандарти НАТО. Отож, в її основі нині бригадна форма.

— В Україні дискутуються проблеми скорочення кількісного складу Збройних Сил та поступового переходу на контрактну службу. Свого часу з подібними проблемами стикалася і Словаччина.

— Так, у нас справді багато спільного, адже обидві наші держави у минулому належали до країн соціалістичного табору. На щастя, поділ Чехословаччини відбувся мирним шляхом. На той час у нас було 63 тисячі військових, сьогодні — в чотири рази менше. А ще ми мали

тоді в армії 17 тисяч цивільних працівників. Наш уряд змінив закони про військову службу, беручи в першу чергу до уваги соціальне забезпечення. Це особливо стало в нагоді тим, хто після 15 років служби вже має право на пенсію. До речі, підвищився і її розмір. Щоб подолати рівень корупції та покращити матеріальний стан військових, було прийнято рішення встановити щомісячну доплату, яка приблизно дорівнювала 220 євро. Ця допомога забезпечувала також розв'язання житлової проблеми військовослужбовців. Відтоді наші захисники стали спроможними сплачувати оренду житла, погашати кредити і навіть будувати приватне житло. Тепер переїзд до інших гарнізонів вирішується набагато простіше.

— **Наскільки значною є ця надбавка порівняно з існуючими соціальними стандартами?**

— Для Словаччини це досить пристойна сума. Окрім того, в столиці доплата ще на 20 відсотків більша, бо життя тут дорожче.

— **А як справи з модернізацією озброєння та військової техніки?**

— На сьогодні на озброєнні 70 відсотків радянської техніки: літаки МіГ-29, вертольоти Мі-17, Мі-24, танки Т-72, різноманітні зразки стрілецької зброї. Переозброюємося поступово, не форсуючи цей процес, керівництво держави і командування збройних сил надають перевагу матеріальному забезпеченню військовослужбовців, покращенню умов їх служби та життя. Турбота про людину у нас передусім. Адже можна мати надсучасну техніку та озброєння, але якщо не буде висококваліфікованих фахівців, що віддано служитимуть своєму народу, усе це даремно. Отож ми збільшили грошове забезпечення військовим. З 1 січня 2006 року армія повністю перейшла на контрактну основу. Нині зросло значення мовної підготовки військовослужбовців, зокрема вивчення англійської.

На сайті Міністерства оборони Словацької Республіки розміщені дані про посади, відповідні їм звання і зарплати. Тому серед військових навіть є жарт: жінки мають відкритий доступ до інформації про грошове забезпечення своїх чоло-

Поручик (український аналог — лейтенант) має грошове утримання понад 1100 євро. При цьому середня зарплата в країні становить 750 євро. Отже, бути військовим у Словаччині справді престижно.

віків, отже в «занаچку» нічого не приховаєш.

— **Яка система військової освіти діє в Словаччині?**

— Академія ЗС Словаччини («Літовський Мікулаш») діє в Братиславі. Основна підготовча школа — в місті Мартін, де бажаючі протягом дев'яти тижнів проходять підготовку і стають солдатами другого ступеня. Ще маємо три центри підвищення кваліфікації, серед них — один професійний. Вони розміщені в Мартіні, Кошицях і Братиславі. Сержантська академія — в Мартіні, підготовчий центр — в Мокрадї. Військове звання «лейтенант» і ступінь бакалавра присвоюються після чотирьох років навчання. Після 9 тижнів навчання студент стає солдатом 2-го ступеня й отримує грошове забезпечення на 50 відсотків більше (близько 590 євро). Професійний контракт підписується переважно на 3–5 років. Для порівняння, в нас поручик (український аналог — лейтенант), прослуживши один рік, має грошове утримання понад 1100 євро. При цьому середня зарплата в країні становить 750 євро. А ще льотчикам, десантникам, офіцерам медичної служби, окрім «житлових» коштів, виплачується тридцятивідсоткова надбавка. Отже, бути військовим зараз справді престижно, навіть з матеріальної точки зору. Тому лави військових також поповнюються випускники цивільних інститутів.

— **Які вимоги у вашій країні до бажаючих стати професійним військовим?**

— Армія відкриває двері для чоловіків віком від 18 до 30 років. Во-як не може бути членом жодної політичної партії, а також займатися бізнесом. Мінімальна освіта — середня. Обов'язкові вимоги: постійне проживання на території країни, відсутність судимостей, володіння державною мовою. А ще треба мати міцне здоров'я на рівні стандартів, встановлених у більшості країн Європи.

— **Кількість представниць прекрасної статі у словацькому війську теж щороку зростає?**

— Аякже! Кількість жінок-військовослужбовців збільшується щороку. Є вже пілоти літаків та гелікоптерів. Одна жінка має понад 270 годин нальоту. Це навіть для чоловіків чимало.

— **Збройні сили Словацької Республіки окрім захисту суверенітету країни активно допомагають цивільному населенню, а також ведуть серйозні пошукові та рятувальні роботи.**

— У Словаччині немає Міністерства з надзвичайних ситуацій. Тому під час стихійних лих задіюються підрозділи МВС і збройних сил. Особливо в разі повеней, лісових пожеж, яких багато виникає на кордоні з Україною.

Інтерв'ю вела Галина ІЛЬЄВА

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

Фото Миколи Поплавського

ТИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ:

надійність в ім'я боєздатності

В арміях усіх держав світу система матеріально-технічного забезпечення є їх важливою складовою. Адже тилове забезпечення — своєрідний ланцюжок між економікою держави й військами (силами). Тож розвиток та вдосконалення Тилу Збройних Сил України мають розглядатися як один з пріоритетних напрямів реформування Українського війська, і в жодному разі — не за залишковим принципом.

Відповідно до вимог Міністра оборони України та начальника Генерального штабу — Головнокомандувача Збройних Сил України, діяльність Тилу Збройних Сил України у 2010 році була спрямована на недопущення зниження рівня бойової готовності Збройних Сил України за напрямом тилового забезпечення, підтримку належного стану живучості та вибухопожежобезпеки на об'єктах Збройних Сил, а також підтримання рівня готовності органів управління Тилу та підпорядкованих частин до виконання завдань тилового забезпечення військ (сил) у ході їх підготовки та застосування за визначеними ситуаціями.

Протягом року за рахунок максимальної концентрації ресурсів

на пріоритетних напрямках та в межах виділених асигнувань було виконано той обсяг робіт, який забезпечив підтримання боєздатності Збройних Сил на належному рівні.

В умовах фінансових обмежень вдалося організувати своєчасне ресурсне забезпечення основних заходів підготовки військ (сил), у першу чергу надаючи пріоритети Об'єднаним силам швидкого реагування, забезпечити заходи бойового чергування та життєдіяльності військ (сил), підготовку і проведення комплексу навчань з органами військового управління та військами (силами) «Взаємодія-2010», забезпечити війська (сили) пально-мастильними матеріалами для проведення сезонного

технічного обслуговування озброєння та військової техніки.

Для приведення у відповідність рівня готовності підпорядкованих частин до виконання завдань за призначенням, а також під час дій при ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, у 2010 році проведено комплекс заходів бойової підготовки. На жаль, через обмежене фінансування більшість з них проводилися без максимального залучення ОВТ, що, в свою чергу, не дало змоги у повному обсязі відпрацювати навчальні питання.

Запорукою успіху виконання військами завдань з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності є наявність такої системи, яка б ефективно функціонувала як в мирний час, так і в особливий період.

Сьогодні у Збройних Силах в цілому створена та функціонує централізована система тилового забезпечення, яка через Генеральний штаб ЗС України передбачає відповідну вертикаль управління від Тилу ЗС України, як вищого органу військового управління в системі матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України, до

окремої військової частини (установи) включно.

У той же час, як будь-яка управлінська система, вона не може залишатися осторонь процесів, що відбуваються у державі та зокрема у Збройних Силах. Тож, не будучи на сьогодні оптимальною, вона потребує подальшого удосконалення.

У 2010 році певний крок вже зроблено. У вересні, після розформування Командування сил підтримки ЗС України, було створено Тил ЗС України, що дозволило без збільшення штатної чисельності органів військового управління різних ланок уникнути дублювання функцій, підвищити рівень та якість планування забезпечення ЗС України матеріально-технічними засобами, спростити порядок управління та більш жорстко визначити функції, повноваження і персональну відповідальність посадових осіб за їх реалізацію та кінцевий результат.

Генеральним штабом ЗС України відновлено функцію організації планування та управління тиловим забезпеченням військ (сил) в єдиній системі планування всебічного забезпечення. І на сьогодні Тил ЗС України організаційно складається з трьох постачальних Центральних управлінь (забезпечення пально-мастильними матеріалами, продовольчого та речового забезпечення), автотранспортного управління та служби ветеринарної медицини.

Однією з важливих складових боездатності ЗС України вважається питання створення та утримання непорушних запасів матеріальних засобів у обсягах, які забезпечують гарантоване виконання ЗС конституційних завдань щодо захисту суверенітету держави, особливо у початковий період воєнного конфлікту.

З метою виключення ризиків зниження боездатності ЗС України, за показниками ресурсного забезпечення в умовах нинішнього фінансування головним завданням вважається недопущення зниження існуючих обсягів непорушних запасів.

Забезпечення військ паливом для їх повсякденної життєдіяльності на 87% здійснювалось за рахунок закупівель за відповідними бюджетними програмами. Це доз-

Міністр оборони України Михайло Єжель: «Ми відійдемо від нинішньої системи харчування й повернемося до старої, що пройшла випробування як у мирний, так і у воєнний час»

На цьому наголосив Міністр оборони України Михайло Єжель, перебуваючи з робочою поїздкою на Вінниччині. Відповідаючи на запитання журналістів Міністр оборони України повідомив, що оборонне відомство вивчає можливість відмови від системи аутсорсингу в організації харчування військовослужбовців.

— З одного боку, цивільна структура годує солдат. Здавалося б, усі задоволені. Однак досвід показав, що Збройні Сили — це та організація, яка не може залежати від комерційних структур, — зауважив Михайло Єжель.

Глава оборонного відомства висловив переконання у тому, що армія повинна бути самодостатнім військовим організмом, який має сам себе забезпечувати у всіх напрямках.

— І коли дехто говорить, що це невластиве завдання для Збройних Сил, думаю, це величезна помилка. Тому що якісне харчування, яке повинно бути організоване згідно з усіма нормами — це одне із основних завдань Збройних Сил. Найважливіше — забезпечити солдата казанком каші, борщем чи іншою стравою як у мирний, так і у воєнний час. Армія має бути сита і здорова, — підсумував Міністр оборони України.

Михайло Єжель висловив сподівання, що протягом поточного року Збройні Сили України повернуться до тієї системи забезпечення харчуванням, яка була раніше і виправдовувала себе завжди.

волило максимально забезпечити основні заходи бойової підготовки, підготовки екіпажів літаків, які залучаються до несення бойового чергування; бойову підготовку Об'єднаних сил швидкого реагування; проведення організаційних заходів протягом року; виконання міжнародних угод у військовій сфері; допідготовку молодих водіїв. Ми змогли забезпечити життєдіяльність ЗС України та створити зимові запаси матеріальних засобів у віддалених гарнізонах.

Під постійним контролем фахівців Тилу ЗС України знаходиться ветеринарно-санітарний стан продовольства, що надходить до військ. У 2010 році було проведено 24,5 тис. лабораторних досліджень та піддано ветеринарно-санітар-

ній експертизі 2,5 тис. тонн продовольства. У результаті не було допущено для забезпечення особового складу військ (сил) 68 тонн неякісного продовольства.

Разом з цим треба визнати, що стан справ щодо організації харчування особового складу все ж таки докорінно непокращено. Залишаються випадки виявлення «традиційних» недоліків та порушень. Як наслідок — 4 випадки масових гострих кишкових захворювань двохсот тридцяти двох військовослужбовців.

Дуже непросто є питання речового забезпечення... Наші основні зусилля були зосереджені на забезпеченні речовим майном молодого поповнення призову «Весна-2010», «Осінь-2010», офіцерів-

випускників ВНЗ, учасників параду військ, присвяченого 65-й річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні, навчання «Взаємодія–2010» та організації лазне-прального обслуговування особового складу.

Відповідно до доручення Президента України, на потреби речового забезпечення ЗС України у жовтні 2010 року виділено додатково 58 млн грн, що дало змогу організувати лазне-пральне обслуговування 100% військовослужбовців до кінця поточного року. За рахунок цих коштів сплановано провести заміну літніх польових камуфльованих костюмів та забезпечити перехід на носіння літньої форми одягу військовослужбовцям призову «Весна–2010», курсантам, ліцеїстам; дозabezпечити військовослужбовців молодого поповнення призову «Осінь–2010»; створити перехідні запаси речового майна для часткового забезпечення молодого поповнення призову «Весна–2011» у кількості 20 тис. комплектів; частково забезпечити основними предметами речового майна випускників вищих навчальних закладів 2011 року.

Але, на жаль, через недостатнє фінансування не здійснювалось забезпечення офіцерів, прапорщиків, військовослужбовців служби за контрактом повсякденною та польовою формами і в цілому не дозволило забезпечити 90,6 тис. військовослужбовців належним речовим майном у поточному році.

З метою виключення ризиків зниження боєздатності ЗС України головним завданням є недопущення зниження існуючих обсягів непорушних запасів.

З огляду на важливість питання зменшення кількості запасів компонентів рідкого ракетного палива на об'єктах зберігання Збройних Сил у рамках виконання зобов'язань Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Організацією з безпеки і співробітництва в Європі та контракту між Міністерством оборони України та ОБСЄ щодо виконання першого етапу утилізації запасів меланжу загальною кількістю 3169 тонн, на сьогодні відвантажено для утилізації до підприємств ЗАТ НВФ «Техноазот» (Російська Федерація) 3143,84 тонни меланжу (99,2%).

У відповідності до Контракту між Міністерством оборони України, ОБСЄ та ЗАТ НВФ «Техноазот» щодо надання послуг з утилізації запасів меланжу, що зберігається на території України, передбачається утилізація ще 2595,3 тонни меланжу.

Пріоритетними завданнями Тилу, виходячи з оцінки воєнно-політичної та воєнно-стратегічної обстановки, розвитку Збройних Сил України на середньострокову перспективу на період 2011–2015 років є створення більш гнучкої комплексної системи тилового забезпечення ЗС України як складової частини їх боєздатності.

З огляду на реформування органів військового управління центрального апарату Міністерства оборони та Генерального штабу ЗС України будуть уточнені повнова-

ження та відповідальність з питань тилового забезпечення з боку Міністерства оборони, Генерального штабу та видів Збройних Сил України.

Безпосередньо на Тил ЗС України покладено планування і контроль за використанням коштів, визначення потреби у продукції та послугах тилового призначення для потреб ЗС України; планування забезпечення по службах тилу у мирний час та в особливий період; організація централізованого постачання майна від центрів (об'єднаних центрів) забезпечення до військових частин; оперативне управління службами тилу видів ЗС України, з'єднань, частин та установ з питань матеріального забезпечення; організація прийому і контролю якості продукції та послуг, що надходять від підприємств-постачальників тощо.

Водночас за видами ЗС України залишаються завдання щодо планування та забезпечення військ (сил) матеріальними засобами специфічної (видової) номенклатури через підпорядковані центри забезпечення, бази і склади.

Додатково видами ЗС України виконуватимуться завдання щодо визначення потреб підпорядкованих військ (сил) у військовому майні, виконання заходів, спрямованих на здійснення контролю за розподілом і використанням матеріально-технічних засобів, накопичення, збереження і утримання їх запасів у відповідних обсягах.

Крім того, передбачається реформування структури матеріально-технічного забезпечення та створення вертикалі управління тиловим забезпеченням від Тилу Збройних Сил до військової частини включно.

Для забезпечення військ (сил) за територіальним принципом, незалежно від їх підпорядкованості, сплановано формування об'єднаних центрів забезпечення військ (сил) матеріальними засобами загальновійськової номенклатури у Західному, Південно-Західному та Південному регіонах України, в АР Крим як в мирний час, так і в особливий період.

Проведення запропонованих заходів дає можливість планово виконати основні завдання щодо реорганізації системи забезпечення військ (сил) і створити єдину ком-

плексну, необтяжливу в процесі управління, ефективну, економічно доцільну та науково обґрунтовану систему тилового забезпечення Збройних Сил України.

У 2011 році для впровадження комбінованого способу забезпечення військ (сил) окремими видами товарів, робіт та послуг планується проведення експерименту із забезпечення військових частин як за централізованими розрахунками, так і за децентралізованими з наданням відповідним начальникам повноважень самостійно здійснювати закупівлю окремих видів матеріальних засобів та послуг, поставка яких централізовано неможлива або фінансово недоцільна.

З урахуванням визначених пріоритетів та орієнтовних показників Державного бюджету України на наступний рік у частині видатків Міністерства оборони України, ми вважаємо пріоритетними забезпечення спроможності Тилу Збройних Сил виконувати завдання тилового забезпечення Сил бойового чергування та ОСШР, а також підготовки визначених підрозділів і персоналу Збройних Сил до участі в міжнародних миротворчих операціях та інших міжнародних заходах.

У напрямку забезпечення повсякденної діяльності військ (сил) та їх сталого функціонування вкрай важливо забезпечити виконання заходів Плану підготовки Збройних Сил України у 2011 навчальному році, а саме завдань бойового чергування і повсякденної життєдіяльності з'єднань та військових частин. Ми маємо продовжити роботу щодо врегулювання правових взаємовідносин між ланками військового управління та суб'єктами господарювання в системі продовольчого забезпечення з метою створення вдосконаленого механізму організації харчування особового складу як у мирний час, так і в особливий період, і забезпечити перехід на харчування (обідами) військовослужбовців контрактної служби за рахунок держави, а також продовжити роботу щодо комплексної утилізації рідких компонентів ракетного палива.

Полковник Євген ГОРОХОВСЬКИЙ,
начальник Тилу Збройних Сил України

ШВЕЙНІ ВИРОБИ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ:

технологічно, якісно та недорого

Спеціалізовані підприємства Державної пенітенціарної служби запрошують до ефективної співпраці потенційних споживачів швейної продукції

Підприємства ДПС, які спеціалізуються на виготовленні швейних виробів, зокрема форменого одягу для військовослужбовців, розташовані у різних регіонах України. Маючи широкий асортимент, вони працюють як з власною сировиною, так і з сировиною замовника. Якість та надійність продукції засвідчують їх партнери і постійні замовники: АТ «ММК імені Ілліча», ЗАТ «Астра Люкс», холдингові компанії «Олтекс», АО ВО «Харків», ТОВ «Акрід», ТОВ «Північна промислова група», ТОВ «ДіСі», ТОВ «АнВа», ТОВ «Антекс-трейдинг», ТОВ «ТК-3000», фабрика ЗАТ «Восток-Сервіс Україна», «Ніна», ТОВ «Левада», охоронні агенції тощо.

В чому секрет успіху підприємств ДПС? Передусім в тому, що ними нещодавно закуплене та встановлене сучасне обладнання.

Так, наприклад, на підприємстві Чорноморської ВК №74 змонтовано установку «Каннегіссер», яка забезпечує виготовлення речового майна для військовослужбовців з повним дотриманням технологічних вимог. Окрім цього, у виробничих цехах підприємства працює технологічне обладнання й інших вітчизняних та закордонних брендів. Серед них, зокрема, такі фірми як «Маузер», «Тексіма», «Дюркопп», «Мінерва», «Файт», «Пфаф», «Серуба».

Спеціалізовані підприємства Державної пенітенціарної служби України, на яких працює більше 5 тисяч чоловік, спроможні протягом року виготовити швейної продукції на загальну суму близько 50 млн грн, а разом з іншими підприємствами ДСП — на 65 млн грн.

З огляду на плідну співпрацю силових відомств держави з підприємствами Державної пенітенціарної служби України протягом останніх років сподіваємося на розширення її масштабу.

Сергій РУДЕНКО, начальник відділу маркетингу та збуту управління з організації виробничої діяльності та економіки Державної пенітенціарної служби України

Контактний телефон в Києві: (044) 481-05-72, 207-03-55

«УРОЧИСТО ПРИСЯГАЮ»

**Вісімнадцять років тому —
у січні 1992 року —
розпочалася процедура
приведення до присяги
військовослужбовців,
які виявили бажання
проходити службу в Збройних
Силах України**

24 серпня 1991 року Україна проголосила свій державний суверенітет та незалежність від СРСР. В той самий день Верховна Рада України прийняла постанову «Про військові формування України», а 14 листопада 1991 року Указом Президії Верховної Ради було ухвалено текст Військової присяги.

Відповідно до частини дев'ятої статті 2 Закону України від 25 березня 1992 р. «Про військовий обов'язок і військову службу», громадяни України, які призвані або добровільно вступили на військову службу, складають Військову присягу на вірність Українському народу. Аналогічне положення прописано в частині четвертій статті 5 Закону України від 6 грудня 1991 р. «Про Збройні Сили України» — «Громадяни України, які проходять військову службу у Збройних Силах України, складають військову присягу на вірність Українському народові...», ст.20 Закону України від 25.03.1992 р. «Про службу безпеки України» — «Військовослужбовці Служби безпеки України приймають Військову присягу на вірність народу України»; ст.8 Закону України від 26.03.1992 р. «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України» —

«Військовослужбовці внутрішніх військ приймають Військову присягу...», далі в тексті не визначено, на вірність кому присягають.

Натомість в Постанові Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1991 р. «Про затвердження нового тексту Присяги працівників органів внутрішніх справ України» в тексті Присяги визначено: «...клянуся завжди залишатися відданим народові України...».

Окремі положення військових статутів теж потребують уточнення. Так, в Положенні про порядок складання Військової присяги (Статут внутрішньої служби ЗС України, затверджений Законом України від 24 березня 1999 року) визначено: «Кожен громадянин України, який поступає на військову службу, особисто складає Військову присягу на вірність Українському народові та скріплює її власноручним підписом».

У Стройовому статуті Збройних Сил України (затверджений Законом України від 24 березня 1999 року) у ст. 85 написано: «Якщо командир (начальник) поздоровляє військовослужбовця або дякує йому, то військовослужбовець відповідає командирові (начальникові): «Служу Українському народові».

Те, що у фразі присутнє «народові», не викликає сумнівів. Дійсно, ст.5 Конституції України визначає, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ». Основний Закон передбачає (статті 11, 24) рівність конституційних прав громадян незалежно від їх етнічного походження.

Слово «народ» зазвичай тлумачиться як населення держави, жителі країни, як форма національної та етнічної єдності. Також «народ» розуміють як населення держави, що утворює єдину спільноту незалежно від кількості національнос-

тей, які в ній існують. Народ — у широкому розумінні слова — все населення певної держави. Якщо з народом ототожнювати корінний етнос будь-якої держави, то тоді представники решти етносів не мають розглядатися як «народ», або ж про їхнє існування треба «забути» і розглядати їх як такі, що розчинилися у корінному етносі. Що, зрозуміло, неправомірно. До того ж, народ певної держави не завжди складається тільки з одного корінного етносу. Незалежно від того, як утворилася назва тієї чи іншої країни або держави, говорячи про її народ, мають на увазі не моно-, а поліетнічні утворення. Абсолютно «чистих» в етнічному відношенні народів не існує. Поняття «український народ» більш розуміється як титульна нація. «Українці — нація, основне населення України; представники цієї нації, країни».

Таким чином, поняття «народ України» за змістом значно ширше, ніж «Український народ». Але чому тоді у Військовій присязі використовується словосполучення «присягаю Українському народові»? Виходячи з цього, є логічним внесення у згадані нормативно-правові акти словосполучення «народ України» замість словосполучення «Український народ».

До речі, в тексті Військової присяги, затвердженої Постановою Верховної Ради України 6 грудня 1991 року N 1936-XII, було визначено:

ВІЙСЬКОВА ПРИСЯГА

«Я, (прізвище, ім'я та по батькові), вступаю на військову службу і урочисто клянусь народу України завжди бути вірним і відданим йому, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно дотримуватись Конституції і законів України, зберігати державну і військову таємницю. Я клянусь захищати українську державу, непохитно стояти на сторожі її свободи і незалежності. Я присягаю ніколи не зрадити народу України».

Водночас, Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» від 24 березня 1999 року замінює словосполучення «народ України» на «Український народ»: «Кожен громадянин України, який поступає на військову службу, особисто складає Військову присягу на вірність Україн-

Поняття «народ України» за змістом значно ширше, ніж «Український народ». Але тоді чому у Військовій присязі використовується словосполучення «присягаю Українському народові»?

ському народові та скріплює її власноручним підписом. Військова присяга покладає на військово-службовця всю повноту відповідальності за виконання ним військового обов'язку».

Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» від 24 березня 1999 року вносить зміни і в текст військової присяги: «Я, (прізвище, ім'я та по батькові), вступаю на військову службу і урочисто присягаю Українському народові завжди бути йому вірним і відданим, обороняти Україну, захищати її суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно дотримуватись Конституції України та законів України, зберігати державну і військову таємницю. Присягаю виконувати свої обов'язки в інтересах співвітчизників. Присягаю ніколи не зрадити Українському народові!»

Для більш точного формулювання тексту сучасної присяги необхідно дослідити, кому і як присягали військові в різні періоди нашої історії та історії інших держав.

Ритуал прийняття військової присяги як клятви воїна на вірність своєму народові, Вітчизні існує з давніх-давен. На території сучас-

ної України його започатковано у IX ст. з приходом на наші землі варягів, від яких і було запозичено цей обряд. Вступаючи до дружини, воїни клялися князеві у своїй вірності.

Першу присягу на вірність Україні склали в 1915 році українські січові стрільці, що були призвані до армії Австрійської імперії. Але патріотично налаштовані українці зажадали скласти присягу не австрійському цісареві, а рідному краю, що було нечувано в той час, адже тоді присягу давали не батьківщині, а особисто монарху, який володів тими землями.

Воїни Червоної, а згодом Радянської Армії, яка розгромила нацистську Німеччину, присягалися захищати Радянський Союз, не шкодуючи власної крові та самого життя для досягнення повної перемоги над ворогом.

Військова присяга Червоної Армії (1939–1947 рр., мовою оригіналу):

«Я, гражданин Союза Советских Социалистических Республик, вступая в ряды Рабоче-Крестьянской Красной Армии, принимаю присягу и торжественно клянусь быть честным, храбрым, дисциплинированным, бдительным бойцом, строго хранить военную и государственную тайну, беспрекословно выполнять все воинские ус-

Виступ Міністра оборони України К. Морозова на мітингу з нагоди прийняття Військової присяги на Софіївській площі в Києві 18 січня 1992

тавы и приказы командиров, комиссаров и начальников. Я клянусь добросовестно изучать военное дело, всемерно беречь военное и народное имущество и до последнего дыхания быть преданным своему народу, своей Советской Родине и Рабоче-Крестьянскому Правительству. Я всегда готов по приказу Рабоче-Крестьянского Правительства выступить на защиту моей Родины — Союза Советских Социалистических Республик и, как воин Рабоче-Крестьянской Красной Армии, я клянусь защищать ее мужественно, умело, с достоинством и честью, не щадя своей крови и самой жизни для достижения полной победы над врагами. Если же по злому умыслу я нарушу эту мою торжественную присягу, то пусть меня постигнет суровая кара советского закона, всеобщая ненависть и презрение трудящихся».

Після перемоги у Другій світовій війні Українська Радянська Соціалістична Республіка, разом з радянською Білоруссю та Радянським Союзом в цілому, виступила співзасновником Організації Об'єднаних Націй. Задля цього, з метою надання УРСР ознак повноцінної державності, були створені міністерство закордонних справ УРСР та народний комісаріат оборони УРСР. Вперше й в останнє військове відомство Радянської України, окреме від наркомату оборони СРСР, очолив генерал-лейтенант Василь Герасименко. Проте окремого ук-

раїнського війська створено не було, присяги на вірність Радянській Україні ніхто не приносив, наркомат оборони УРСР виконував суто декоративні функції і вже за рік був ліквідований. Всі, хто був призваний служити до лав Радянської Армії, давали присягу на вірну службу Радянському Союзу та радянському народу.

Та все змінилось, коли 24 серпня 1991 року Україна проголосила свій державний суверенітет та незалежність від СРСР. Того дня Верховна Рада України прийняла постанову «Про військові формування України», а 14 листопада 1991 року Указом Президії Верховної Ради було ухвалено текст Військової присяги на вірність народу України.

«Я, (прізвище, ім'я та по батькові), вступаю на військову службу і урочисто клянусь народу України завжди бути вірним і відданим йому, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок, накази командирів, неухильно дотримуватись Конституції і законів України, зберігати державну і військову таємницю. Я клянусь захищати Українську державу, непохитно стояти на сторожі її свободи і незалежності. Я присягаю ніколи не зрадити народу України».

Першим, хто привів свій полк до присяги на вірність народу України, став полковник Вілен Мартиросян. Нарешті у січні–березні 1992 року до Військової присяги на вірність народу України були приведені всі військовослужбовці

(і не тільки українці за національністю) та військовозобов'язані, що виявили бажання служити Україні.

Проаналізуємо тексти військової присяги іноземних країн.

Текст присяги в армії США:

«Я (...) урочисто клянусь зберігати вірність Сполученим Штатам Америки, вірно служити їм проти будь-яких ворогів, підкорятися наказам президента Сполучених Штатів і призначеним вищестоячим офіцерам, відповідно з військовим законодавством. Та допоможе мені Бог!»

Текст присяги Бундесверу:

«Я присягаюся вірно служити Федеративній Республіці Німеччини та хоробро захищати права і свободу німецького народу, і хай допоможе мені Бог».

Текст військової присяги РФ:

«Я, (фамилия, имя, отчество), торжественно присягаю на верность своему Отечеству — Российской Федерации. Клянусь свято соблюдать Конституцию Российской Федерации, строго выполнять требования воинских уставов, приказы командиров и начальников. Клянусь достойно исполнять воинский долг; мужественно защищать свободу, независимость и конституционный строй России, народ и Отечество!»

Проаналізувавши тексти військової присяги армій інших держав, бачимо, що в більшості з них визначено присягати Вітчизні. Є приклади присяги державі. Але зміст цього поняття не тотожний поняттю «народ»; адже «державу — організація політичної влади, головний інститут політичної системи суспільства, який спрямовує та організовує за допомогою норм права суспільну діяльність людей і

Тексти військової присяги армій інших держав свідчать про те, що здебільшого військовослужбовці присягають на вірність Вітчизні.

соціальних груп, захищає права та інтереси громадян...».

Військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, приймають Військову присягу. Але жоден із Законів України не передбачає затвердженого тексту Військової присяги для військовослужбовців військових формувань. Законом не визначено, хто має затверджувати цю присягу. Більш того, у тексті Військової присяги і загальних обов'язках військовослужбовців (Статут внутрішньої служби ЗС України, затверджений Законом України від 24 березня 1999 року) дублюються одні й ті ж словосполучення, терміни, фрази.

Тому, на нашу думку, сьогодні необхідно затвердити Законом України єдиний текст Військової присяги для Збройних Сил та інших військових формувань України.

Крім того, виникають питання щодо використання у тексті присяги терміну «зрадити». У військових присягах інших держав на це увага не акцентується. У чинній Військовій присязі Збройних Сил України визначено «Присягаю ніколи не зрадити Українському народові!». Це речення апіорі передбачає можливість зради і не сприяє підвищенню морального духу військовослужбовців, а навпаки, викликає почуття непевності, збентеженості. Чи це правильно урочисто, клятвено присягати (запевняти, упевнювати) не зраджувати, та ще зі знаком окику? Чи не дублює це словосполучення (з акцентом на негативне), речення, яке є в тексті присяги: «вступаю на військову службу і урочисто присягаю Українському народові завжди бути йому вірним і відданим...»? Слова «вірність», «відданість» передбачають незрадливість. Можливо, у присязі достатньо просто сказати про відповідальність за невиконання своєї обіцянки? Але у військовому законодавстві України немає статті про відповідальність за невиконання положень присяги, широкий обсяг яких за змістом носить більш моральний характер.

На нашу думку, визначене у Військовій присязі Збройних Сил Ук-

раїни «присягаю не зрадити» виглядає не зовсім логічно. Наприклад, під час війни з німецько-фашистськими загарбниками не присягали не зрадити, а посилялися на сувору кару закону. У Військових присягах інших держав також не присягають не зрадити, тому ми переконані, що речення «Присягаю ніколи не зрадити Українському народові!» необхідно виключити з тексту Військової присяги.

В історії відомі факти про діячів високого рангу, котрі знехтували старою присягою, і тому в таких випадках може йтися про особливості оцінки дії цих військовослужбовців, серед яких були генерали Густав Маннергейм та Павло Скоропадський. Ще під час служби

Визначене у Військовій присязі словосполучення «присягаю не зрадити» виглядає нелогічно. Наприклад, під час Великої Вітчизняної війни запобіжником зради для радянських воїни була суворя кара закону.

в кавалергардському полку вони обидва були учасниками коронації нового російського імператора Миколи Другого, обидва присягали на вірність Російському імператору. Але після його зречення це не завадило Маннергейму в 1918 році стати правителем незалежної Фінляндії, а Скоропадському — гетьманом Української держави.

Крім того, величезна плеяда інших російських офіцерів пішла служити більшовикам. Серед них були, наприклад, поручик Тухачевський, унтер-офіцер Будьонний, підполковник Єгоров та полковник Шапошніков, які змогли дослужитися до найвищого військового звання нової держави. І Тухачевський, і Будьонний, і Єгоров, і Шапошніков стали Маршалами Радянського Союзу. Знехтували старою присягою та перейшли на службу до більшовицької Червоної Армії також найвищі чини імператорського генералітету. Наприклад, Олексій Брусилов, автор відомого прориву німецько-австрійського фронту, названого на його честь Брусилівським; колишній військовий міністр Тимчасового уряду генерал Олександр Верховський, а також генерали Михайло Бонч-Бруєвич, Владислав Клем-

бовський, Олександр Самойлов, Андрій Зайончковський, Олексій Ігнат'єв, Андрій Снесарев, Микола Данилів, Олександр Востросаблін та багато інших. Саме їх військовий досвід та вміння, а також досвід тисяч інших колишніх офіцерів забезпечили перемогу Червоної Армії у Громадянській війні. Всі вони склали нову присягу на вірність радянській владі і радянському народу.

Ще і досі від старшого покоління можна почути звинувачення колишніх солдатів і офіцерів Радянської Армії в тому, що вони зрадили присязі СРСР і прийняли військову присягу на вірність народам нових держав, що виникли на теренах колишнього Радянського Союзу. Але ж тоді присягали державі, якої сьогодні більше не існує, тому юридичної сили та присяга не має. Існує також хибна думка, що присягати можна тільки один раз у житті. Але ж не можна не визнавати історичні реалії: змінилася карта світу, з'явилися нові незалежні державні утворення, громадяни яких, зрозуміло, присягли народу цих держав у нових історичних умовах.

Микола ДОРОХОВ

З АНГОЛОЮ В СЕРЦІ

15 лютого — День вшанування учасників бойових дій на території інших держав

Після мого спецвід-
рядження до Анголи
збігло понад 25 років.
Але те, що мені дове-
лося пережити в цій
далекій і прекрасній
волелюбній країні,

постійно приходить у снах і спогадах. Воно у
моїй пам'яті й у серці. Перечитуючи свій що-
денник, переглядаючи альбом з фотографія-
ми тих днів, я намагаюся осмислити пережите
в ті роки.

Я і мої колеги чесно і сумлінно
виконали свій інтернаціональний
обов'язок з надання допомоги ан-
гольському народу в організації
збройних сил і боротьбі за завер-
шення розгрому банд УНІТА, пере-
ходу до мирного будівництва в
країні. Мені пощастило бути
радником в 1-й мотопіхотній бри-
гаді (яка доклала чималих зусиль в
боротьбі з УНІТА), а також брати
участь у формуванні і підготовці
однієї з перших в Анголі десантно-
штурмових бригад — 13-ї дшбр.

Мій висновок підтверджено
оцінкою рівня підготовки і бойо-
вої здатності військ ФАПЛА, яку на-
дав генерал армії Валентин Івано-
вич Варенников у своїй книзі «Не-
забутнє»: «Одна справа — анголь-
ські війська в 1975–1976 роках,

інша — у 1983–1984 роках. Це су-
часні війська і вони з південноаф-
риканцями воюють на рівних».

Підтверджує це й результат учас-
ті в операції з розгрому основних
сил 2-го стратегічного фронту
УНІТА в центральній частині краї-
ни, проведений в Анголі вперше у
жовтні–грудні 1983 р. У ході цієї
операції військ ФАПЛА втратили УНІ-
ТА склали більше 3,6 тисяч чоловік
убитими і близько 1500 по-
лоненими. Захоплено велику кіль-
кість зброї, боеприпасів і військо-
вого спорядження. З 25 грудня
1983 р. до кінця березня 1984 р. 1-
ша мпбр взяла участь в операції з
розгрому бандформувань 41-го
військового округу УНІТА. За ре-
зультатами операції 1-ша мпбр у
травні 1984 р. була нагороджена

Перехідними прапорами ЦК
МПЛА — Партії Праці і ЦК ЖМПЛА.

Три наші бригади взяли участь у
першому в Анголі «Поході на Ма-
вінгу» і тільки припинення їхнього
наступу на лігвище Ж. Савімбі, що
за 40 км від Мавінга не дало можли-
вості добити унітовців.

Високо оцінив роль радників і
фахівців у формуванні та підготов-
ці нового виду військ — двох десан-
тно-штурмових бригад та їхньої дії
в бойових умовах генерал армії Ва-
ренников. У вищезгаданій книзі він
писав: «У цілому в нас склалося до-
сить гарне враження про Збройні
Сили Анголи, про спрямованість і
ефективність роботи нашого ра-
дянського апарату. Досить сильно
виглядав ангольський офіцерський
корпус у цілому. Особливо виділя-
лися... дві десантно-штурмові бри-
гади (останні мало в чому відстава-
ли від підготовки наших радян-
ських десантників)».

Ці операції та їх результати ство-
рили гарні передумови для подаль-
шого удосконалення військ ФАП-
ЛА та їхньої історичної перемоги
під Куйто-Куанавале в 1988 р.

У 1983–1984 рр. в Анголі працю-
вало близько 2000 радників і фа-
хівців. За час моєї роботи в 1-й
мпбр і 13-й дшбр не загинув і не
був поранений жоден радник чи
фахівець, ніхто з них не отримав
хронічних африканських хвороб.
Ми одні з тих понад 11000 радян-

ських людей, що працювали в Анголі і яким пощастило повернутися додому живими і відносно здоровими. Це було забезпечено високим професіоналізмом, вірою у бойове братерство і міцним тилом — нашими родинами, а також великою любов'ю до життя. Це допомогло нам пройти пекло війни і чудом вижити.

Ми були учасниками не своєї, а чужої війни, хоча й у дружній країні. Для нас, радянських радників і фахівців, ця війна була дуже важкою, адже у нас не було ненависті ні до Ж.Савімбі, ні до інших унітовців. Ми були носіями миру і кращого майбутнього.

Так, ми пишалися своєю країною. Це природно — любити свій народ і землю, де ти народився. Це закладено в наших генах. Ми були патріотами, посланцями СРСР в Анголі і з честю виконували свій інтернаціональний обов'язок, накази начальників, у багатьох випадках ризикуючи своїм життям.

Після розвалу СРСР у більшості громадян наших незалежних держав патріотизм, інтернаціоналізм, товариство, працьовитість, відповідальне виконання своїх обов'язків залишилися в серці, адже ми однієї крові, ми — слов'яни. У нас загальна історія, ми всі хрещені Святим Володимиром у Києві і ми — побороти.

Усі радянські військові радники і фахівці, що брали участь у бойових діях в Анголі з листопада 1975 р. до листопада 1992 р., відповідно до існуючого законодавства є учасниками бойових дій і повинні користуватися відповідними пільгами. На жаль, після розпаду СРСР у незалежних державах, у тому числі й в Україні, частина чиновників із незрозумілих причин намагаються порушувати закони й обмежити ці пільги. Такі дії вони пояснюють відсутністю відповідного фінансування з бюджету.

Сором і ганьба тим чиновникам, що заощаджують на ветеранах війни та учасниках бойових дій!

СРСР, за найскромнішими розрахунками, вклав у Анголу до 4,1 млрд доларів США. Дещо Ангола

намагалася повернути. Так, за кожного радянського радника і фахівця уряд МПЛА платив СРСР спочатку \$3400, а пізніше — \$4500. Стільки ж УНІТА платила так званим «сірим гусакам» — найманцям батальйону «Буффало». Але якщо «солдат удачі» брав собі усе до центу й у рік міг заробити 50–70 «штук баксів», то «амигосоветико» отримував (залежно від спеціальності) 650, а у кращому випадку до 1000 доларів, точніше — інвалютних карбованців. Та й йшли гроші на рахунок Зовнішкoeкономбанку, взяти у руки їх можна було тільки по закінченні терміну перебування в Африці. Все інше (4500 мінус

Офіцерський корпус Анголи у цілому виглядав досить пристойно. Особливо виділялися дві десантно-штурмові бригади, які мало в чому поступалися радянським десантникам.

1000) забирала держава. Так що радянські військові спеці були для неї вигідним товаром.

Після розвалу СРСР багато політиків і чиновників, та, зрештою, й військові, стали міркувати про доцільність нашої допомоги Анголі й іншим країнам, що розвиваються. На думку генерал-полковника В.Беляєва, який був Головним радником Збройних Сил Анголи, у тій військово-політичній обстановці, коли в середині сімдесятих років СРСР почав підтримувати цю країну, що стала на соціалістичний шлях розвитку, це рішення було цілком виправданим. І, звичайно, головні цілі, що переслідували керівники країни, були політичними. Історично серед п'яти африканських португаломовних країн Ангола займала могутнє у всіх відношеннях положення. Тому цілком логічно було розглядати її як своєрідний плацдарм для поширення соціалізму на півдні Африки. І радянські військові радники та фахівці були в авангарді втілення цих цілей у життя.

В економічному плані ця країна була дуже приваблива для СРСР. Ангола — це дійсно африканський «Клондайк» з найбагатшими покладами високоякісної нафти, алмазів, урану, молибдену. Великі плантації кави, червоного і чорного дерева.

Багаті рибні запаси. В ангольському секторі Атлантики тоді працювала ціла флотилія радянських рибальських суден, що виловлювали сотні тисяч тонн риби щороку.

Географічне положення Анголи було нам на руку й у військовому відношенні. На радянській військово-морській базі в Луанді постійно базувалася оперативна бригада надводних кораблів ВМФ, що дозволяло нам контролювати основні морські шляхи з Індійського океану в Атлантику і з Африки в Північну і Південну Америку. На базу періодично заходили на відпочинок і дозаправлення кораблі, підводні човни ВМФ, що виконували завдання в Південній півкулі, а зв'язок з ними забезпечував побудований нами в Анголі могутній зональний вузол зв'язку. До того ж на аеродромі в Луанді регулярно здійснювали посадку радянські морські літаки-розвідники Ту-95РЦ, що, працюючи маршрутом Североморськ — Гавана — Луанда — Североморськ, давали повну картину обстановки в Атлантиці.

Два роки — чималий відтинок життя, — з пам'яті не викинеш, вони в тобі. Ангола невідступно йде за мною, залишаючись у серці назавжди.

Микола КОВТУН

АФГАНСЬКІ ЗОРІ ІГОРЯ ПЛОСКОНОСА

З кожним роком все далі від нас події Афганської війни. Війни, що тривала 3340 діб — 9 років, 1 місяць і 20 днів. Війни, що стала найбільш масштабною для Радянської Армії після завершення Другої Світової та найбільш складним її випробуванням, забравши життя понад 15 тисяч осіб. Кожний п'ятий з них — українець. Вона відкрила нових героїв, одним з яких є голова Державного комітету України у справах ветеранів Герой Радянського Союзу генерал-майор Ігор Плосконос.

Народився Ігор Миколайович 26 квітня 1959 року у місті Павлоград Дніпропетровської області в родині робітника. Батько майбутнього героя, Микола Макарович, під час Великої Вітчизняної війни служив у артилерії, був декілька разів поранений, нагороджений орденом Червоної Зірки. Мати, Марія Яківна, теж була на фронті, війну закінчила сержантом медичної служби. Все було в родині Плосконосів: і сімейне тепло, і батьківська любов, — доки страшна трагедія не затьмарила щасливе дитинство Ігоря — в автомобільній катастрофі його батьки загинули.

Залишитись на самоті зі страшним горем хлопцю не дали вчителі його рідної школи та сусіди. Саме завдяки цим людям, які клопотали про зарахування 14-річного Ігоря до лав Київського суворовського військового училища, його подальша доля була визначена.

Швидко промайнули роки навчання в училищі. Пізніше, відвідуючи рідну «кадетку», Герой Радянського Союзу капітан Плосконос напише у книзі відгуків: «Безмежно радий, що побував у рідному та улюбленому училищі, яке зробило мене людиною! Щира подяка тобі, КСВУ! Бажаю колективу, який виховував нас, усього доброго!».

У 1976 році після закінчення суворовського училища Ігор Плос-

конос продовжив навчання у Бакинському вищому загальновійськовому командному училищі (БВЗКУ) імені Верховної Ради Азербайджанської РСР. У цьому училищі Ігор захопився спортом, став майстром спорту з офіцерського багатоборства та увійшов до збірної команди Закавказького військового округу. Згадуючи часи навчання у БВЗКУ, друзі Ігоря розповідають, що не всім командирам подобались спортивні захоплення курсанта Плосконоса. Проте він ніби відчував, що вміння влучно стріляти, швидко бігати та плавати ще дуже знадобляться йому у житті.

Після завершення військового училища лейтенант Плосконос отримав призначення до Червонопрапорного Далекосхідного військового округу, де очолив десантно-штурмовий взвод. У грудні 1981 року до його військової частини надійшла рознарядка щодо відбору офіцерів для служби у Демократичній Республіці Афганістан (ДРА). Бажання служити там виявили декілька офіцерів, у тому числі й лейтенант Плосконос. Дружина болісно сприйняла це рішення: «Що ти робиш? Доньці лише три місяці...». Ігор відповів: «Так вимагає Батьківщина, Танюшо, так повинно бути». За два дні спакував речі у контейнер, відправив дружи-

ну з донькою до Москви, а сам вилетів до Кабула.

Афганська столиця зустріла його пострілами. «Весело тут...», — подумав Плосконос. Та після прибуття до місця служби у Кундуз зрозумів: там ще «веселіше».

В Афганістані лейтенант Плосконос був призначений на посаду заступника командира розвідувально-десантної роти з парашутно-десантної підготовки 783-го окремого розвідувального батальйону 20-ї мотострілецької дивізії. На той час роту очолював капітан Мальцев. Все своє подальше життя Ігор Миколайович дуже тепло згадує цю людину: «Командир роти у мене був добре підготовлений та досвідчений офіцер, талановитий розвідник. Зокрема, він у повній темряві лише за допомогою компасу за багато кілометрів виводив розвідувальні групи до місця призначення. У нього я багато чому навчився і по теперішній час вдячний йому за науку.

Ця наука стала у нагоді молодому офіцеру-розвіднику вже з перших днів перебування у ДРА. Обстановка у країні стрімко погіршувалась, радянські війська поступово втягувались у широкомасштабні бойові дії.

Слід зазначити, що Афганська війна мала низку особливостей, через які багато експертів назива-

ють її «війною розвідників». Впродовж 1979–1989 років стандартний розвідувальний комплект 40-ї радянської армії перетворився у надзвичайно потужне угруповання сил і засобів розвідки. При цьому характер бойових дій значно відрізнявся від уявлень радянської військової науки того часу та вимог бойових статутів.

До складу 40-ї армії входило три окремих розвідувальних батальйонів (орб): 781-й орб 108-ї мсд (місто Баграм, центральна частина ДРА), 783-й орб 201-ї мсд (місто Кундуз, північна частина країни) та 650-й гвардійський орб 5-ї мсд (місто Шинданд, західна частина країни). Крім того, розвідувальні роти мали у своєму складі мотострілецькі, танкові та парашутно-десантні полки.

Довідково: 201-ша Гатчинська двічі Червонопрапорна мотострілецька дивізія (мсд), до якої прибув Ігор Плесонос, була введена до Афганістану 14 лютого 1980 року. До зони відповідальності 201-ї мсд входило п'ять провінцій: Кундуз, Баглан, Балх, Тахар та Саманган, де мешкало близько 1,5 мільйона осіб. За підрахунками радянської розвідки, у зоні відповідальності дивізії діяло до 360 загонів та груп душманів. За час перебування в Афганістані особовий склад 201-ї мсд взяв участь у всіх масштабних військових операціях 40-ї армії. Трьом військовослужбовцям дивізії було присвоєно звання Героя Радянського Союзу, а 4 травня 1985 року Указом Президії Верховної Ради СРСР 201-ша мсд була нагороджена другим орденом Бойового Червоного Прапора. У 1989 році дивізія забезпечувала виведення радянських військ з ДРА. Останнім з Афганістану вийшов окремий розвідувальний батальйон дивізії.

Згодом Ігоря Плесоноса призначають командиром розвідувально-десантної роти (рдр) 783-ї орб 201-ї мсд. Це було суворим випробуванням. Адже бути командиром розвідроти в Афганістані у 1981–1984 роках, вистояти та й ще успішно виконувати поставлені завдання — може далеко не кожному. Саме на ті роки припадає найбільша активність незаконних збройних формувань. До речі, 1984 рік (за афганським календарем — 1363) душмани оголосили

роком помсти. Цей рік став найбільш кривавим за всю Афганську війну. Загинуло 2343 радянських солдатів і офіцерів. Обмежений контингент радянських військ повністю втягнувся у широкомасштабну громадянську війну на всій території Афганістану...

Зазнавала втрат і розвідувально-десантна рота старшого лейтенанта Плесоноса. Одним з перших у роті загинув командир взводу спеціальної розвідки старший лейтенант Олег Антоненко, який похований у Києві на Байковому цвинтарі. Його ім'я виکارбуване першим на пам'ятнику воїнам-афганцям...

У розвідників не було вихідних. Особовий склад роти майже щодня залучався до виконання бойових завдань. Плесонос пригадує: «Інтенсивність діяльності була шалена — якщо виходили «на роботу» вночі, то половину дня мали на відпочинок та навпаки. Лише перед масштабними операціями нам вдавалося відпочити 2–3 доби. Зараз зустрічаєшся з людьми або читаєш нагородний лист, де написано, що за час перебування у ДРА «брав участь у 18 бойових операціях», і якось незрозуміло, чим ця людина займалася там два роки».

У вересні 1983 року особовий склад роти під командуванням І. Плесоноса вночі вийшов на дорогу Кундуз-Ханабад та влаштував засідку. Потрапили у цю пастку 24 бандити на чолі з відомим польовим командиром, так званим доктором Шамсом, який мав вплив майже на всю провінцію Кундуз. Всі душмани були знищені, у розвідників жодних втрат. За цю операцію старшого лейтенанта Плесоноса було нагороджено орденом Червоної Зірки.

Безліч боїв та операцій провів у Афганістані Ігор Плесонос. Проте одним з найбільш складних моментів служби у ДРА стала для нього участь в операції, що проводилася у Мармольській ущелині.

Довідково. Метою операції 40-ї армії у Мармольській ущелині було звільнення 15 радянських цивільних спеціалістів, яких захопили душмани 2 січня 1983 року у місті Мазарі-Шаріф. Протягом місяця розвідники, у тому числі рдр під командуванням старшого лейтенанта Плесоноса, шукали місце переховування радянських громадян. Було встановлено, що полонених утримують у Мармольській ущелині, яка до цього часу вважалася неприступною. Там

Завдання роти Плесоноса полягало в тому, аби перекрити перевал Базарак та не випустити «духів» з оточення. За розрахунками командування, бійці повинні були протриматись там 3 доби, а довелося відбиватися всі 10.

душинами було заздалегідь обладнано потужну систему довготривалих фортифікаційних та вогневих споруд, які надійно захищали великі печерні сховища зі зброєю та боєприпасами. Саме з цих сховищ забезпечувались незаконні збройні формування, які воювали проти «шураві» на півночі Афганістану. Оборону ущелини забезпечувало понад 1300 душманів. До операції від радянської сторони залучались: окремий загін спеціального призначення, два мотострілецьких батальйони, розвідувальний батальйон, артилерія та близько 40 вертольотів; від урядових афганських військ — частини піхотної дивізії, окрема бригада «командос» та полк міліції. Крім того, довкола району операції були висаджені радянські десанти, які мали перекрити маршрути відходу бойовиків з ущелини. Одну з висаджених рот очолив Ігор Плесонос.

Про обставини тієї операції Ігор Миколайович розповідає дуже коротко: «Завданням моєї роти було перекрити перевал Базарак та не випустити «духів» з оточення. За розрахунками командування, ми повинні були протриматись там 3 доби, а довелося відбиватися 10. Слава Богу, що за рахунок продовольства взяли з собою більше боєприпасів. Завдяки цьому ми про-

тримались... Збереглася фотокартка, на якій я та всі мої хлопці після повернення з Мармола. Кожного разу, коли дивлюся на неї, мороз проймає...».

Поруч зі старшим лейтенантом Плесоносом на перевалі Базарак був сержант С. Маруфходжаєв. Згадуючи ті події, він розповідає: «Плесонос з мене зробив розвідника. Скільки буду жити — буду його пам'ятати. Разом з ним я був у Мармольській ущелині...». Таке визнання з боку підлеглого чимало коштує...

Колишній начальник розвідки 201-ї мсд М. Кузьмін у своїх афганських спогадах пише про події у Мармолі: «Блокуючи підрозділи мали завдання не випустити з оточення душманів, основний удар яких прийшовся на роту Плесоноса. Погода була нелютна — щільний туман, наша авіація не могла допомогти. Понад троє діб вони відбивалися у повному оточенні. Плесонос уміло розташував свої вогневі засоби та безперервно керував доданими артилерійськими засобами...».

Вітчизна високо оцінила командирський талант Плесоноса — 15 листопада 1983 року «за уміле командування ротою під час виконання бойового завдання в районі перевалу Базарак у Мармольській ущелині провінції Балх та збере-

ження життя особового складу, а також проявлені при виконанні інтернаціонального обов'язку мужність та героїзм» Указом Президії Верховної Ради СРСР Плесонос Ігор Миколайович був удостоєний звання Героя Радянського Союзу.

Відповідаючи на численні запитання журналістів щодо нагородження його вищою нагородою колишнього СРСР, Ігор Миколайович відповів: «Десь у російських, українських, узбецьких, білоруських містах і селах живуть та працюють солдати, які повернулися додому з Афгану, з якими я проповз всю цю землю на животі. Це також їх нагорода. Нагорода всієї моєї роти. Просто видана вона командиром...».

Після повернення з Афганістану Плесонос продовжував службу на командних посадах у Туркестанському військовому окрузі, Південній групі військ, в Україні, закінчив військову академію імені М. В. Фрунзе у Москві.

Військову форму Ігор Миколайович змінив на цивільний костюм після обрання його народним депутатом України першого скликання. Пізніше він обіймав відповідальні посади у Верховній Раді, Кабінеті Міністрів та Міністерстві надзвичайних ситуацій України.

14 лютого 2007 року Ігор Миколайович Плесонос був призначений Головою Державного комітету України у справах ветеранів. З цього часу розпочалася нова, не менш напружена сторінка його життя. Адже на сьогоднішній день в Україні мешкає близько ста тисяч учасників бойових дій в Афганістані. З них приблизно п'ятсот інвалідів 1-ї групи, понад 11 тисяч — інваліди 2-ї та 3-ї груп. Вічну біль у серці мають близько 1600 українських сімей, які втратили в Афганістані найдорожче — своїх рідних.

Розповідаючи про свою роботу та плани на майбутнє, Ігор Миколайович поділився своєю мрією: «Хочу, щоб у нас вистачило здорового глузду і фінансів віддати борг честі тим людям, яких з кожним роком стає все менше і менше — ветеранам війни».

...Багато чого змінилося у долі Ігоря Плесоноса після Афганістану, але не змінилося сприйняття життя як поля бою за честь та справедливість.

Хочу, щоб у нас вистачило здорового глузду і фінансів віддати борг честі тим людям, яких з кожним роком стає все менше і менше — ветеранам війни.

НАКАЗАНО ВИЖИТИ...

Рецензія відомого кінодраматурга на роман молодого письменника Олекси Білоброва «Фас!»

Поява «бойової» прози — вільної, розкутої, не заангажованої, вищого ґатунку, якою є роман «Фас!» молодого автора Олекси Білоброва, є проривом на цьому фронті, бо в наш час бойова проза в Україні просто відсутня, за визначенням. Погодьтеся, що чисельні бойові мемуари важко віднести до художньої літератури. До речі, «Фас!» — це перша (й поки що єдина!) книга про Афганські події, написана українською мовою. І це не калька з російської чи англійської — це суто український погляд на ту криваву веремію, точніше — погляд очима українця. До того ж, вітчизняний досвід художнього узагальнення екзистенційних станів людини на війні (тим більше на сучасній війні) ще не відбувся — надто складним соціальним явищем вона є.

Що притягує у книзі Олекси Білоброва? По-перше, наявність святих високих почуттів, присутніх у романі, на тлі роздираючого кохання головного героя до двох жінок; любов його до матері й дитини — все це додає твору людської щемлячої нотки й трепетної привабливості. Органічною складовою тканини роману є наявність щирої і не масної еротики, яка не виступає додатковим засобом «оживляжу», описуючи чисті, не викривлені вияви здорового лібідо. А по-друге, відсутність військового примітивізму та узвичаєної «чорнухи», закликів до тотальної помсти й ненависті; уникнення суворой алгоритмізації подій, яка зазвичай притаманна будь-якому афганському твору, що можливо зобразити за схемою: «курив—стріляв—хворів».

Радянсько-афганська війна ще потребує свого усвідомлення людством, позаяк відкриває низку якісно нових конфліктів, які в наш час тільки набувають свого поширення. Головний герой — українець, хуторянин, відруб'янин, потрапивши в Афганістан й скушту-

вавши не дуже ласого смаку правди-кривди, не ладен зупинитися — надбавши багатий бойовий досвід, він отримав привід для помсти душманам за смерть своїх товаришів. Вискочити з лещат цієї сучасної катастрофи вселенського масштабу, зіткнення двох цивілізацій — слов'янської та азійської, не ладен ніхто — ні генерал, ні солдат, ані афганський дехканин — кожен стає її заручником.

Досвід, що отримує головний герой через свого діда-фронтовика, допомагає йому на перших кроках сучасної війни. За сорок років, що пролягли між війнами діда Дмитра та онука, зовнішнє обличчя війни змінилося — з'явилися новітні засоби та способи знищення людей, змінилася тактика і стратегія, форма одягу й зброя.

Проте змінилося не все. Незмінним залишилося людське наповнення війни — як і під час Другої світової, де українці виживали здебільшого за рахунок своєї надзвичайної кмітливості, неодноразово порушуючи всі закони і правила ведення бойових дій, наш герой гідно виходить з найкарколомніших ситуацій (до речі, іноді їх же й створюючи). На теренах Центральної Азії наш земляк лишається живим лише завдяки тому, що може наважитися на нестандартні, креативні вчинки, долаючи ситуацію, «підім'явши» її під себе.

Життєвою правдою книги Олекси Білоброва є те, що сама правда є настільки небезпечною та неоднозначною, що її неможливо вигадати, бо ж вона породжується виром самого життя. Автор — воїн, а за другим фахом — професійний психолог, тому його проза набуває не публікаційного чи інформаційного, а іншого, почасти несподіваного виміру. Несподіванки — вирашні козирні карти в руках цього непересічного письменника.

До речі, «Фас!» є також своєрідною енциклопедією практичного застосування сучасної зброї, що й досі перебуває на озброєнні українського війська та інших армій світу. Енциклопедичні знання автора у галузі етнопсихології та екстремальної психології дадуть фору багатьом кабінетним дослідникам, письменникам і журналістам.

Книга яскраво розкриває етнопсихологію українського народу: велетенські вияви національної свідомості, моральності, людяності і взаємодопомоги, на противагу доволі поширеним стереотипам нашої ментальності (на штиб: «моя хата скраю»). Отже, нова візія, переусвідомлення подій Афганської війни, що дає нам цей роман, вимагає новітнього осягнення. Бо жили ми під гнітом, не переймаючись самоусвідомленням. Й, до речі, що мав українець з тієї війни?

Адже кожен п'ятий загинув в Афганістані — українець!

Наприкінці можу сказати таке — ця напрочуд динамічна та правдива книжка, написана легко та з гумором, може стати практичним підручником для багатьох журналістів, письменників і кінодраматургів, що «випасаються» навколо афганських чи інших силових сценаріїв, пишучи всіляку «хугу» або знімаючи «мило», що занадто відрізняється від реальних картин бойових зіткнень, майстерно описаних у романі «Фас!».

Богдан ЖОЛДАК,
письменник, кінодраматург

69 років тому — в січні 1942 року — сформовано 14-ту Гвардійську Вінницьку стрілецьку дивізію, воїни якої золотими літерами вписали не одну славетну сторінку в літопис Великої Перемоги

96-та стрілецька Вінницька дивізія була сформована у Вінниці 17 грудня 1923 року. Це була територіальна дивізія, тому складалася вона в основному з мешканців Вінницької, Житомирської і Хмельницької областей. У 1940 році дивізія була реорганізована в гірськострілецьку й у складі 17-го стрілецького корпусу генерал-майора І. Галаніна переведена в Північну Буковину на кордон з Румунією. За прорив німецьких оточень і вивід військ 18-ї армії в районах Тростянець, Голованівськ, Первомайськ, Грейгово і Темрюк, за прорив німецької оборони в Ростовській операції постановою НКО № 20 від 24 січня 1942 року 96-та стрілецька дивізія була перетворена в 14-ту Гвардійську Вінницьку стрілецьку дивізію. Це була перша гвардійська дивізія на Південному фронті й в Україні.

22 червня 1941 року частини 96-ї гірськострілецької Вінницької дивізії вступили в бій. Смуга оборони простягнулася уздовж кордону з Румунією передгір'ями

Карпат майже на 100 кілометрів — від Красноільська до Шепота. У перший день війни у ворожий тил пішла група дивізійної розвідки. Начальник німецького геншта-

бу генерал-полковник Ф. Гальдер з подивом відзначав:

«23 червня 1941 р. — другий день війни. На півдні росіяни... зробили розвідувальні пошуки з району Черновиць проти румунської кавалерії. Дуже добре!». Тут, на землях Буковини, у боях з фашизмом народжувалася гвардія Південного фронту.

8 липня був залишений Кам'янець-Подільський. 96-та з боями відходила до Нової Ушиці, де наносили свій удар мотомеханізовані частини 52-го армійського корпусу фашистської 17-ї армії. У середині липня 651-й полк майора К. Тимчика наніс ворогу стрімкий контрудар. Під проливним дощем роти пішли в атаку і розгромили німців — знищили штаб 229-го піхотного полку, захопили прапор і машину з документами.

У Тростянці в боях відзначився 209-й полк майора Г. Міклея й артилеристи 63-го окремого протитанкового дивізіону капітана М. Леоненка. 70 танків, бронемашин і бронетранспортерів двома хвилями йшли на позиції полку. Бій був важким, але супротивника вдалося розгромити: втрати угорського корпусу значні — 670 сол-

датів і офіцерів, 42 танки і бронетехніки.

З 28 липня 96-та, прикриваючи відхід 18-ї армії, майже увесь час знаходиться у напівоточенні. Комдив Шепетов вирішує використати це для нанесення контрударів. «У бойовій практиці нашої частини нічні нальоти на ворога стали системою. Як правило, це або флангові удари, або, що буває частіше, атаки з тилу. Вони деморалізують ворога і звичайно заподіюють йому великих втрат», — згодом писав Шепетов у статті «Розморювати і знищувати ворога нічними контратаками».

Наприкінці липня 1941 року німецькі 17-та армія і 1-ша танкова група наносили удари, намагаючись оточити наші 6-ту, 12-ту і 18-ту армії в районі Умань — Первомайськ.

Маршал Г. Жуков пізніше згадував: «Повинна була відбутися важка сутичка наших 6-ї, 12-ї і 18-ї армії з угрупованням супротивника, що виходило їм у тил. Становище ускладнювалося тим, що 11-та німецька армія виходила у фланг і тил цим трьома арміями».

96-та на західному рубежі Голованівська зав'язала бої з передовими частинами 1-ї гірськострілецької дивізії вермахту. Дві доби дивізія відбивала контратаки ворога.

У цей же час, прагнучи оточити наші війська у районі Голованівськ — Первомайськ — Криве Озеро, вели наступ одразу п'ять німецьких дивізій.

2 серпня 209-й полк, прикриваючи відхід дивізії, вступив у жорстокий бій з ворогом біля села Красногірка, у якому командира полку майора Г. Мікля було вбито. Згодом за низку блискучих боїв і нічних рейдів йому посмертно присвоєно високе звання Героя Радянського Союзу. Але, незважаючи на втрати, 96-та стала грізною силою. Її воїни загартувалися, набули досвіду і впевненості у собі.

13 серпня частини групи армій «Південь» під командуванням Рундштедта знову спробували оточити і знищити наші 18-ту і 9-ту армії. Німецька 16-та танкова дивізія і мотодивізія СС «Адольф Гітлер» завдали удару на схід від Миколаєва, вий-

шли в тил нашим військам і замкнули кільце оточення. Маленьку станцію Грейгово, східніше Миколаєва, що замикала вихід 18-ї армії на схід, зайняв 79-й піхотний полк 16-ї танкової дивізії супротивника. Відхід 18-ї армії прикривав 155-й полк підполковника І. Рамільцева. Полк із честю виконав це важке завдання, попри те, що бійці і командири два дні поспіль боролися у повному оточенні.

15 серпня у нічному бою під Грейгово дивізія вела удари на вузькій ділянці фронту. Особливо відзначилися у цьому бою сапери капітана А. Гамзи. 43-й полк

«У бойовій практиці нашої частини нічні нальоти на ворога стали системою. Як правило, це були або флангові удари, або атаки з тилу. Вони деморалізують ворога, заподіюючи йому великих втрат».

Зі статті І. Шепетова «Розморювати і знищувати ворога нічними контратаками».

Ф. Браїляна і 146-й артополк С. Колесникова довершили остаточний розгром супротивника і знищили німецьку мотопіхоту, що наступала з півночі. 16 серпня частини дивізії, розгромивши на станції Заселле 1-й батальйон лейбштандарта СС «Адольф Гітлер» і частини 60-го мотополка, прорвали зовнішнє кільце оточення.

Командуючий 18-ю армією генерал-лейтенант А. Смирнов відзначав: «Дивізія під командуванням полковника Шепетова, знаходячись в авангарді частин 18-ї армії, на рубежі ст. Грейгово мала завдання прорвати фронт супротивника і забезпечити вихід усіх частин армії з оточення. Застосована ідея таранити супротивника у нічному бою себе виправдала. У бою під Грейгово було знищено 475 німецьких солдатів і офіцерів 79-го піхотного полку 16-ї танкової дивізії супротивника. Знищено більше 100 машин, 13 мінометів, 16 кулеметів, 6 знарядь».

У районі ст. Заселле частини дивізії були в авангарді армії. 16 серпня 1941 року, розбивши супротивника, вони забезпечили вихід 18-ї армії з оточення, після чого, ставши в ар'єргарді, дивізія прикривала частини, що відходять, забезпечивши тим самим прикриття переправи через р. Дніпро».

І. Шепетов

За успішно проведені бої під Голованівськом і Первомайськом, за прорив оточення на ст. Грейгово полковнику І. Шепетову було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Бої за Дніпром наприкінці вересня 1941 року носили запеклий характер. 49-й гірськострілецький корпус ворога рвався в Крим до Севастополя. Прагнучи зупинити просування 96-ї стрілецької дивізії, німці обрушили на неї масовані удари пікіруючих бомбардувальників: 30 вересня по позиціях 96-ї стрілецької дивізії завдали удару 30 бомбардувальників і 14 винищувачів.

6–7 жовтня 1-ша танкова армія Клейста з району Дніпропетровська прорвалася глибоко на схід, вийшла на рубіж Орехо — Пологи — Поповка — Андріївка і з'єдналася з дивізією СС «Адольф Гітлер», що підійшла з півдня. 18-та і 9-та армії знову опинилися в оточенні.

Про блискучий подвиг дивізії говорять такі рядки повідомлення Совінформбюро: «Самовіддано й рішуче діяли в оточенні бійці, командири і політпрацівники 96-ї стрілецької дивізії, якою командував полковник І. Шепетов. Відбиваючи атаку танків у районі села Темрюк (нині Старченково), бійці і ко-

мандири артилерійським вогнем, гранатами, пляшками з горючою рідиною знищили 26 танків ворога. У районі села Алексеевки 651-й стрілецький полк цієї дивізії знищив 11 танків. Уміле керівництво командування, сміливість і самовідданість всього особового складу дали можливість дивізії прорвати кільце і вийти з оточення».

9 жовтня близько 100 ворожих танків з мотопіхотою атакували позиції 96-ї дивізії. У запеклому бою 26 танків ворога були знищені, інші повернули назад. Виняткову мужність і відвагу виявили артилеристи протитанкового дивізіону капітана М. Леоненка і важка гаубична батарея капітана А. Пастушенка. Вночі в розрив, зроблений у ворожому кільці, вийшла 96-та частина штабу 18-ї армії на 50 автомашинах разом з начальником штабу генерал-майором В. Колпакчи й інші частини армії.

На жаль, у цих запеклих боях загинув командуючий 18-ї армії генерал-лейтенант Смирнов.

14 листопада 1941 року 96-та стрілецька дивізія передається до складу 37-ї армії.

А вже за три дні після півгодинної артпідготовки 96-та дивізія за підтримки танків атакувала частини дивізії СС «Вікінг», просунулася на південь і ввечері 18 листопада зайняла село Добропілля. Командний

пункт командира дивізії першим ешелonom вийшов безпосередньо в поле для більш гнучкого й оперативного керування військами.

Начальник штабу 37-ї армії полковник І. Варенников відзначав: «...Вирішальний бій відбувся 20 листопада. Роти Заславського і Гаврилова вирушили з двох сторін, беручи німців у кліщі. Наша піхота щораз витримувала танкові атаки, не відходячи ні на крок назад». У цих важких боях героїчно боролася батарея старшого лейтенанта Т. Шатровського. Відмінно бився мінометний дивізіон капітана І. Піддубного, розгромивши один з полків 76-ї піхотної дивізії німців. Під ударами 96-ї німці втратили 9 танків, 22 знаряддя, 35 мотоциклів, 60 автомашин.

24–25 листопада, прорвавши оборону 14-ї танкової дивізії супротивника на р. Тузлов, 96-та стрімко рушила до р. Міус. 37-ма армія, громлячи ворога, просуvalася вперед. Над танковою групою Клейста нависла загроза оточення, а 29 листопада німці залишили Ростов. Це була перша велика перемога Червоної Армії, що прогрімала на увесь світ. Міф про непереможність німецької армії був поставлений під сумнів.

Гітлер був вражений нищівною поразкою своїх військ на півдні. 1 грудня 1941 року був звільнений командуючий групою армій «Південь» фельдмаршал Рундштедт.

Гітлер, ще не вірячи в розгром, вилетів 2 грудня в Донбас рятувати 1-шу танкову армію.

Символічно, що дивізія була створена в Україні, складалася здебільшого з українців, воювала на українській землі і на українській землі, в Донбасі, одержала бойовий гвардійський Прапор. Це сталося 23 лютого 1942 року в маленькому містечку Червоний Лиман.

Далі був Сталінградський фронт, битва за плацдарм на Дону, який став трампліном для оточення німецької армії в Сталінграді, Курська битва. Потім, у боях за Харків і Ворошиловград, дивізія першою почала звільнення рідної України. І знову бої за Донбас, Кіровоград і Молдавію, форсування Дніпра. Потім визволення Дембиці в Польщі, Дукли в Чехословаччині, Одер і Дрезден у Німеччині. Закінчила війну 14-та Гвардійська Вінницька двічі ордена Леніна, Червонопрапорна, ордена Кутузова стрілецька дивізія під стінами Праги. За бойові подвиги 19 воїнів дивізії були визнані гідними високого звання Героя Радянського Союзу.

24 січня 1942 року — день народження бойової гвардії в Україні. Саме у цей день на Південному фронті було сформовано 14-ту гвардійську Вінницьку стрілкову дивізію.

На весні 1942 року 14-та Гвардійська Вінницька стрілецька дивізія у складі 57-ї армії брала участь в Барвенково–Лозовській наступальній операції під Харковом. 17 травня дивізія була атакована лавиною німецьких танків. Запеклі бої в оточенні у яких дивізія зазнала великих втрат тривали до 27 травня. З оточення вийшло 1000 чоловік. Генерал Шепетов був поранений, потрапив у полон і загинув у концтаборі Флоссенбург в травні 1943 року.

13 травня 1946 року в м. Пап (Угорщина) 14-та Гвардійська Вінницька стрілецька дивізія була розформована. Її гвардійський Прапор зберігається в музеї Збройних Сил в Москві.

Але чому була розформована перша гвардійська дивізія в бойовій історії України? Це питання залишається відкритим.

Ілля БЕЛОВ,
Голова Ради ветеранів 96-ї — 14-ї
Гвардійської стрілецької дивізії.

Символічно, що дивізія була створена в Україні, складалася здебільшого з українців, і саме тут, у Донбасі, одержала Бойовий Прапор.

АРХІВ НАШИХ НАДІЙ

Щороку тисячі людей знаходять в Галузовому державному архіві Міністерства оборони України відомості не лише про близьких та однополчан, а й підтвердження свого соціального статусу

— Подивіться, будь-ласка, які накази Міністра оборони України за 1991 рік ми маємо, — сказав начальник Галузового державного архіву Міністерства оборони України (ГДА МОУ) полковник Василь Турчик і поклав слухавку. Це було прохання редакції журналу. А вже за три хвилини у кабінеті пролунав дзвінок. На іншому кінці лінії доповіли: «Є перший наказ Міністра й всі наступні!». Отож, мимоволі відбулася перевірка військового архіву на «боєготовність».

Не секрет, що роботу будь-якого архіву оцінюють насамперед за якістю збереження документів. Це питання надзвичайно об'ємне, адже включає багато моментів, серед яких і підтримка необхідної температури та вологості у сховищах, й бережне ставлення до документів під час роботи з ними, недопущення їх незаконного знищення тощо.

Найбільше навантаження на військові архіви випало у 1992–1995 роках, коли тисячі військовослужбовців з Росії та інших країн СНД поверталися в Україну, а ще відбувалося масове скорочення та реформування військових частин. При цьому головним завданням було не допустити вивезення документації за межі держави. Й, варто зазначити, це вдалося!

З 1997 року архів набув статусу галузевого. По-перше, це підняло статус його працівників та забезпечило можливість постійного збереження документів — без наступної передачі до Центральних державних архівів України. По-друге, у Збройних Силах було сформовано чітку архівну систему. Зокрема, установи Південного і Західного ОК стали територіальними філіями галузевого й нині здійснюють роботу у зоні свого комплектування. Архівні підрозділи військових частин обслуговують свої колективи. Водночас, згідно з Положенням про Галуzeвий державний архів Міністерства оборони України, затвердженим спільним наказом голови Держкомархіву та Міністра оборони України, керівництво архівною справою у Міноборони здійснює саме військовий архів у Києві.

Роботу справді вдалося вивести на якісно новий рівень. Зокрема, у порівнянні з минулими роками, зараз приблизно в десять разів більше науковців та експертів, що працюють з фондами. Серед тематик, які досліджуються, — миротворча діяльність Збройних Сил України, становлення військової освіти, розвиток міжнародних військових стосунків. Вийшов багатотомник з історії Київського військового клінічного госпіталю за авторством генерал-майора медичної служби Михайла Бойчака. Видання створено в основному з джерел ГДА МОУ. Незабаром вийдуть книги про воїнів-інтернаціоналістів, що воювали в Афганістані, про участь

Полковник Василь Турчик: «Будь-який архівний документ вимагає надзвичайної поваги, адже за кожним з них — реальні долі людей».

військовослужбовців у ліквідації Чорнобильської аварії.

Вивчають історичні документи фондів й самі фахівці архіву. Чимало зусиль до цього доклала Людмила Миколаївна Нецька. Зусиллями її відділу у приймальному відділенні архіву відкрито виставку, яка презентує основні тематичні напрямки фондів. Серед «перлин» архіву — отриманий з Київського обласного архіву у 2002 році 10-тисячний фонд матеріалів, які охоплюють період з 1840 до 1922 року. Ці документи унікальні. Зокрема, дані про єврейські погроми під час правління Симона Петлюри, про ганебні факти «продрозверстки», взяття заручників із сіл, які чинили опір більшовицькій владі. Деякі з них навіть зарано оприлюднювати. І не через бажання приховати правду, а через людей, які були фігурантами тих подій, адже ще живі їхні близькі родичі...

Інформація про цінність наявних документів представлена на постійно діючій виставці в самому архіві. Окрім цього, створено власний інтернет-ресурс на офіційному веб-порталі Міністерства оборони. А ще інформація поширюється через відвідувачів. Ось недавній приклад. До архіву звернувся викладач правового вузу. Його метою було вирішення особистих питань, однак коли він побачив протоколи допитів, дізнань з фондів того ж Київського обласного архіву, дуже зацікавився й попросив надати йому копії деяких документів.

Ще один пріоритетний напрямок — робота щодо Великої Віт-

чизняної війни, пошуку загиблих... Для того, щоб зберегти ці документи, свого часу було прийнято рішення про передачу документації цього періоду з військових комісаріатів до сховищ ГДА МОУ.

Згідно з Указом Президента України, нині у Центральному музеї Великої Вітчизняної війни створюється база даних про загиблих. Похоронки, списки загиблих фронтовиків, особові справи Героїв Радянського Союзу передані до

музею. На сьогодні вже здійснено трансферт справ 300 Героїв Радянського Союзу, 70 справ повних кавалерів ордена Слави та ще 20 справ фронтовиків, які зацікавили працівників музею.

Водночас архів утримує позиції й у соціальній сфері. Характер інформації, з якою звертаються люди, найрізноманітніший, починаючи з пошуку родичів (нині багато хто складає генеалогічні дерева) і закінчуючи довідками про зарплату, участь у бойових діях тощо. За минулий рік архів особисто відвідало більш 4200 осіб. На всі ж звернення Галузовий архів МО України надав понад 13 тис. довідок. З них відповіді про відсутність інформації становлять лише 10 відсотків. Тобто близько 12 тис. осіб отримали пенсії, статус чорнобильця, соціальні пільги, знайшли родичів, отримали квартиру, спадок тощо. Серед найбільш чисельних — запити щодо заробітної плати, підтвердження проходження служби чи факту роботи, участі в ліквідації аварії на ЧАЕС та в бойових діях в Афганістані, відомих подіях в Чехословаччині, Угорщині, на Кубі...

Які складнощі в роботі? За словами Василя Турчика, передусім вони пов'язані з «чорнобильцями». На ліквідацію аварії на ЧАЕС призивали так званих «партизанів». Вони ж були й писарями... Нерідко їхні записи неможливо розібрати. А ще, буває, приходять з однієї військової частини три-чотири однофамільці. Наприклад, на дезактивацію третього блока направили Петрова, а реально їх у підрозділі

три. Як бути людині, якій треба підтвердити ці дані? Це ж її здоров'я, кошти, статус...

Щодо Чорнобиля: по сьогодні немає архівів по 16–17 частинах. Але пошук постійно триває. Зокрема, відповідні запити здійснюються через Генеральний штаб ЗС України, аби всі військові частини ревізували свої архіви — можливо, серед документів будуть знайдені папери інших частин. До речі, такі документи знаходилися і передавалися до архіву неодноразово. З цього приводу пригадується історія з архівом окремого автомобільного батальйону, сформованого в Чорнобилі. Донедавна усім військовослужбовцям-ліквідаторам цього підрозділу працівники архіву відписували, що документів немає. А там було 500 осіб! І за кожним — родина, важкі життєві ситуації. І раптом — телефонний дзвінок. Старший лейтенант запасу сповістив, що сусідка виявила у себе вдома валізу з паперами військової частини... Подивилися — там почерк колишнього начальника архіву Київського військового округу, печатки... Провели розслідування й виявили, що у 1990 році начальник штабу автобатальйону здавав документи до архіву. Їх передивилися і, як це часто трапляється, зробили певні зауваження. Офіцер забрав документи додому, щоб попрацювати й усунути недоліки. А незабаром захворів, потрапив у госпіталь і помер. Пройшов рік — його дружина розбирала речі і знайшла службову валізу. Підтвердивши автентичність документів, фахівці ГДА МОУ долучили їх до фонду, й люди отримали підтвердження про участь у чорнобильських подіях.

Ті, хто звертається до архіву, часто запитують, які терміни надання інформації? На це питання начальник архіву відповідає так: всім, хто прийшов до нас, згідно із законом про звернення громадян, ми надаємо довідки протягом місяця. Тим, хто звертався письмово, протягом місяця-півтора. Для запитів, які надійшли від військкоматів, пенсійних фондів та інших установ, термін трішки збільшується. При цьому ми враховуємо те, що з установ надходять формалізовані звернення, пов'язані здебільшого з масовими переоформленнями посвідчень, змінами у законодав-

тві тощо. Людина ж надсилає медичні довідки, описує життєву ситуацію й таким чином засвідчує необхідність термінової відповіді. Тому ми йдемо назустріч й опрацюємо такі звернення у першу чергу. До речі, згідно із законом, ми можемо продовжити термін до 45 діб, однак при цьому маємо попередити заявника».

Отож, тут працює принцип: не людина для архіву, а архів для людини. Однак і заявник, аби не почуватися немов у лабіринті, має бути «озброєний» необхідними знаннями. Адже зрозуміло, що коли 90 відсотків матеріалів, пов'язаних з підтвердженням того чи іншого факту служби у збройних силах колишнього Радянського Союзу, знаходяться в архівах Російської Федерації та інших країн СНД, без чітких даних з боку шукача листування може зайняти дуже багато часу... Як цьому запобігти? На вебпорталі Міноборони розміщено той самий необхідний мінімум роз'яснювальної інформації. Найближчим часом тут з'явиться й перелік військових частин, документи яких знаходяться на збереженні ГДА МОУ. Окрім цього, є наказ Міністра оборони, що вказує перелік питань, з якими слід звертатися до того чи іншого архіву. Цей документ надіслано до кожного військкомату. Тому, якщо людина хоче знайти інформацію якнайшвидше, їй слід звернутися до найближчого військового комісаріату за консультацією. Там пояснять, де і як шукати необхідні документи. А ще цей наказ містить стандартизовану форму заявки, заповнюючи яку, людина надає дані, необхідні для пошукової роботи. Коли ж заявка пишеться довільно, то викладається

Близько 30 відсотків фондів архіву складають засекречені документи. Причому на більшість з них таємність накладена ще за часів колишнього СРСР.

ся дуже багато зайвого, звернення перетворюється в документ на 3–4 сторінки, який, на жаль, не прискорює справу, а, навпаки, ускладнює. А якщо не вказано, наприклад, номер частини, фахівець, який розгляне лист, змушений відповісти, вказавши на цей недолік... Таким чином втрачає час архівіст, втрачає й заявник...

Щоправда, справжні фахівці знаходять користь навіть у такій безнадійній ситуації. Зокрема, нині у ГДА МОУ триває формування так званих приватних фондів. Архівісти з тих самих розлогих звернень формують архівні справи і долучають їх до фондів. Адже серед листів є чимало справді цінних, за якими не сухі офіційні відомості, а жива історія конкретної людини. По вивченню таких документів засідають спеціальні комісії, які визначають їх достовірність. Кілька років тому одному з відвідувачів архіву було потрібно отримати підтвердження його участі в чехословацьких подіях 1968 року. Для цього він пред'явив щоденник, у якому зазначалися прізвища його командирів, номери частин. А ситуації, в якій потрапляла його танкова рота, описувалися настільки докладно, що виникав ефект присутності. Звісно, цей щоденник було долучено до фондів архіву.

Водночас близько 30 відсотків документів архіву до цього часу втаємничені. Причому на більшість з них секретність накладена ще за часів колишнього Союзу.

Звичайно, її слід знімати, однак справа упирається у складність процедури. Аби розсекретити одиницю архіву, з документом має ознайомитися ціла комісія експертів, і не тільки архівістів, але й фахівців за тематикою, якій присвячено документ. Звичайно, це проблематично, однак робота все ж триває.

На завершення повернімося до головного — збереження фондів. За словами Василя Турчика, архів нещодавно отримав вказівку щодо створення резервного фонду документації. У рамках цієї програми фахівці ГДА МОУ вже переписали всі чорнобильські документи, на які слід зробити страхову копію на паперовій основі чи за допомогою мікрофільмування. Їх обсяг склав понад 225 тис. сторінок. Аби виготовити копії, потрібно 665 тис. грн. На жаль, отримати такі кошти сьогодні вкрай проблематично.

Є складнощі зі збереженням кінострічок, які потребують спеціального догляду. Для цього необхідні кінопроектори, фахівці-механіки. Але ж це вже скоріш музейні експонати, та й спеціальність архаїчна, отож людей, які б допомогли в цьому, можна перерахувати на пальцях однієї руки. І знову потрібні кошти. Де їх взяти?

Військовий архів вже неодноразово порушував питання про надання права на платні послуги. Реальність такого кроку підтверджує хоча б існування цілої мережі приватних архівних установ, чимало з яких не мають своїх фондів, а заробляють на чужих. Полковник Василь Турчик впевнений, що власний спецфонд дасть змогу архіву розв'язати не одне з тих складних завдань, які стоять нині перед ним.

Втім, не все залежить від грошей. З власних досліджень начальник архіву зауважує, що в роки війни, під свист куль та вибухи снарядів, папери зберігалися якісніше й акуратніше, ніж подекуди сьогодні. А тому звертає увагу працівників штабів всіх рівнів: «Ставтеся з повагою до Його величності документу, адже за ним — реальні людські долі».

Руслан ТКАЧУК

Валерій Романовський

РІЗДВЯНІ ЗУСТРІЧІ

Валерій Федорович Романовський — офіцер флоту, який присвятив своє життя і службу дизель-електричним підводним човнам у період 70–90-х років, період розквіту і занепаду епохи цього шляхетного і важкого роду підводних сил.

Позаду служба на Балтиці і Півночі, багато далеких походів в океан і безліч виходів у море для відпрацювання завдань бойової підготовки на кораблях, які тривалий час були основою флоту. Позаду багато тисяч миль плавання в надводному і підводному положеннях, тисячі занурень і спливань, штормів у відкритому морі, під час яких дизельні човни перетворюються у «неваляшки». Позаду складні умови служби і побуту підводників на цих човнах, що не йдуть ні у яке порівняння з іншими кораблями і нормативною лексикою не описуються. Можливо, саме тому в середовищі підводників так цінується і є таким живучим і витонченим гумор.

Позаду усі посадові сходинки: від командира мінно-торпедної бойової частини до командира підводного човна і далі — до командира бригади підводних човнів.

Завжди із собою пам'ять про службу, море, підводні човни, екіпажі, товаришів і події, пам'ять, що воскрешає й окремі яскраві епізоди.

Це — історія...

І якщо ділова, серйозна частина досвіду і спогадів сьогодні навряд чи затребувана, то епізоди «підводного» гумору терміну давнини не мають.

Володимир ПОЛЕНІН

Наближалось католицьке Різдво. Переповнений передсвятковою інформацією ефір відав шифровками, а іноді й відкритим текстом про те, де і як збирається відзначати це свято «ймовірний супротивник». Результати радіоперехоплень командир групи ОСНАЗ (радіорозвідки) детально доповідав командирі підводного човна і старшому в поході — начальнику штабу бригади.

У перехопленій інформації кораблі майже завжди, крім свого місця, курсу, швидкості і розрахункового часу прибуття до місця призначення, «кишкою» передавали заявку із вказівкою назв готелів і ресторанів, де особовий склад хотів би зняти номери чи замовити столики. В окремих випадках перелічувалося і меню, але тільки тоді, якщо кораблі приходили в порт «впритул» до свята.

Подумки, а часом і вголос оцінюючи інформацію, дивуючись та інколи й захоплюючись, ми говорили: «Ох, дають! От розкладаються капіталісти! Ну, прямо з жиру бісяться!».

В один з «опорних» сеансів зв'язку радисти підводного човна одержали інформацію від штабу керівництва, що через район нашого патрулювання очікується прохід атомних підводних човнів «ймовірного супротивника». Вказувалися можливі дати появи «ворожих» субмарин, з виявленням яких належало терміново доповідати на командний пункт.

Була ніч, коли акустик почув шум гвинтів і класифікував його як роботу турбіни атомного підводного

човна. Командир відпочивав у каюті, а на центральному посту знаходився начальник штабу бригади на прізвисько Слон.

Це була досить своєрідна людина. Великим авторитетом у командування він не користувався, тому що мав невеликий досвід автономних плавань.

Слон був посланий у «автономку», можна сказати, «для порядку». Почуваючи себе в поході зайвим, він сам визначив собі час вахти і, в основному, був зайнятий читанням художньої літератури, яку йому в достатку постачав молодий корабельний замполіт, що вже зрозумів неписану істину: «чим би начальство не тішилося, аби в корабельні справи не втручалось».

З виявленням і класифікацією цілі Слон оголосив «бойову тривогу» і дав команду на мотори в надії змінити курс, тому що пеленг на ціль не мінявся. Командир, що влетів на центральний пост, з ходу оцінив ситуацію і, отримавши потрібні доповіді, застопорив хід.

Це, у свою чергу, викликало здивований погляд і питання начштабу:

— Командире, адже ситуація зближення...

— Товаришу капітан 1 рангу, якщо ви вважаєте, що я як командир недостатньо активно в цій ситуації проводжу маневр розходження з «цілло», можете зробити запис у вахтовий журнал і вступити в командування кораблем.

У цей момент акустик доповів, що пеленг на ціль дуже повільно почав змінюватися вправо. Начальник штабу, почервонівши і

злегка спітнівши, нічого на пропозицію командира не відповів і продовжував тихо сидіти біля торпедного автомата стрільби, нервово смикаючи в руках черговий детектив.

Шум наростав, ціль наближалася швидко. Прибулий по тривозі в перший відсік командир БЧ-3 лейтенант Боб Падеус на прізвисько Дон Пофігейрос на запитання «мешканців» відсіку, що відбулося і чому оголошена тривога, з видом професора пояснив, що акустики знайшли американський атомохід, який, того і дивись, нас викриє, а поки що йде на зближення. Новина була сприйнята матросами як інформація газети «Правда». Типа першого відсіку і відсутність працюючих механізмів незабаром дозволили морякам розрізнити наростаючий гул. «Супостат» стрімко наближався.

У четвертому відсіку ситуацію жваво обговорювали командири групи руху старші лейтенанти Жук і Єсін, корабельний лікар, відомий команді на прізвисько Аспірин. До них незабаром приєднався пробігаючий по тривозі з корми на центральний пост замполіт капітан-лейтенант Горін.

— Що там сталося? Я чув, начебто моторам хід давали? — поцікавився замполіт.

— Товаришу капітан-лейтенанте, ви, мабуть, знаєте, що я скромний майстер різанини по тілу, а не професор Моріарті, і всього знати не можу, — з достоїнством господаря відсіку заявив заму небагатослівний лікар.

Він хоч і був корабельним парторгом, але зама недолюблював, і той про це здогадувався.

Командир групи, що мчав по тривозі з «центрального» у 6-й, зі сміхом продекламував: «До нас приперся Дід Мороз, він подарункочки приніс... Якщо серйозно, то акустики начебто атомохід «штатовський» засікли, а Слон вирішив нас демаскувати, моторами став працювати. Командир не дав, вчасно прибувши у «центральный».

Вийшовши на центральний пост і намагаючись зрозуміти ситуацію, зам, як бідний родич, тупцював між командиром, що стояв біля переговорного пристрою «каштан», і вже помітно зіпрілим і насупленим мовчазним начштабу, що продов-

Командир БЧ-3 на запитання, чому оголошена тривога, пояснив: акустики знайшли американський атомохід, який, того і дивись, нас викриє, а поки що йде... на зближення.

жував нервово смикати бібліотечну книжку.

Шум атомохода, що йшов практично контркурсом, було уже добре чутно у всіх відсіках. Головний командний пост працював чітко, і через хвилину командир одержав від старпома підсумкову доповідь, що підтверджувала контакт з атомоходом ВМС США, який виходить зі швидкістю 20 вузлів курсом на прийомний буй військово-морської бази Холи Лох. Штурман уточнив, що, рухаючись заданими курсом і швидкістю, наш човен розійдеться з ціллю через п'ять хвилин на дистанції 1,5–2 кабельтова.

Забортний шум продовжував підсилюватися. Разом з ним росла і напруга на центральному посту. Слон уже голосно кречав і йорзав задом по трубопроводу, виражаючи тим самим невдоволення і незгоду з діями командира, однак вважав за краще в них не втручатися. Робити запис у вахтовому журналі і брати на себе командування він також не поспішав. У глибині душі він відчував, що все закінчиться благополучно, але ж це ризик! А раптом атомохід теж йде на глибини 40 метрів? У душу заповзали сумніви і страх. Усе разом діяло як гарне проносне, змушуючи бурчати живіт і холодіти спину. Першим, чий нерви не витримали, став замполіт. Він не влад запитав у командира, ніби пропонуючи:

— А може відвернемо?

На що командир спокійно, тихо, але чітко пояснив:

— Зам, не прагни туди, звідкіля народився. Знаєш, як відповідають в Одесі на запитання, від чого помер покійний. — «Занадто був неспокійний!». Народна мудрість стверджує, що коли у людини є вибір, вона починає метатися. Так що не треба ні метань, ні ридань!

У цей час акустик доповів, що пеленг на ціль змінився на 180 градусів. Інтенсивність шуму цілі почала зменшуватися. За наказом командира була відзначена у вахтовому журналі навчальна атака виявленого атомохода. Поки готувалися до спливання під перископ, на глибині 30 метрів підводний човен силь-

но качнуло з борту на борт. Усе свідчило про те, що атомохід пройшов дуже близько. Швидко спливши під перископ і візуально переконавшись у відсутності надводних цілей у районі, командир наказав передати на КП радіограму про виявлення і навчальну атаку АПЧ ймовірного супротивника. Усе склалося вдало, «переможців не судять», а у военний час це сміливо можна було б назвати «бойовою удачею». Пам'ятаючи, що тримати усередині себе позитивні емоції також шкідливо, як і негативні, командир по «каштану» сповістив екіпаж про безсумнівний успіх, подякував людям за службу і побажав успішного її закінчення.

Після цього почалася підготовка відсіків до наступаючого нового року, який екіпаж зустрічатиме в морі.

На сніданку замполіт, почувавши свій «прокол» і бажаючи хоч якось реабілітуватися, запитав у командира:

— Як потрібно розрізняти поняття «обережність» і «боягузтво»? Вловивши «підступ», командир, посміхаючись, відповів прямо і просто:

— Якщо боїмося ми, то це — обережність, а якщо інші — боягузтво.

— Ну, з атомоходом усе ясно, — не вгамовувався замполіт, — а якби ми зустріли айсберг? Що б тоді було?

— Нічого, — допиваючи чай, відповів командир, — айсберг просто поплив би далі. А взагалі-то в цих широтах їх, слава Богу, немає. Не дотягають, тануть.

Новий рік зустріли через тиждень у морі, взявши курс на рідну Балтику.

Зимова Балтика, щоб не розслаблялися, «обласкала» їх пристойним штормом. Але їй пробачили і це, адже була реальна перспектива зустріти наше Різдво в сімейному колі, щоправда, для цього треба було вчасно вирватися з обіймів начальства, що вже готувалося до зустрічі героїв...

Редакція висловлює щире вдячність Всеукраїнській асоціації ветеранів-підводників за сприяння у підготовці матеріалу до друку.

Вікторія Савчин

Всеармійський фотоконкурс, організований Центральним друкованим органом Міністерства оборони України газетою «Народна армія» за підтримки торгової марки «Десант» проводився у Збройних Силах України вперше і був приурочений до 19-ї річниці Збройних Сил України.

Загалом на участь у конкурсі подали заявки близько 200 жінок-військовослужбовців. За звання найчарівнішої жінки в погонах та за призи торгової марки «Десант» змагалися 38 конкурсанток, фото яких прикрашали обкладинку номерів «Народної армії», починаючи з березня 2010 року. До речі, зараз у Збройних Силах України проходять службу вже понад 17 тисяч представниць прекрасної статі, з них — 1432 жінки-офіцери.

Для членів журі, за їх власним зізнанням, визначати переможниць конкурсу «Міс Десант» та номінації «Приз читацьких симпатій» було важким завданням. Адже українське військо сильне не лише могутньою зброєю, але й красою жінок-військовослужбовців. Аби присутні на церемонії глядачі змогли більше дізнатися про фіналісток, їх життя і військову службу, друзі і товариші по службі кожної дівчини приготували відеопрезентації.

Святкового настрою глядачам та переможницям цього вечора додавали гурти «Асса», «Аліса капрыз»,

ЇХНЯ «ЗБРОЯ» — КРАСА І ВРОДА

**У Центральному будинку офіцерів
Збройних Сил України відбулося
нагородження переможниць Всеармійського
фотоконкурсу «Міс Десант»**

Олена Соловйова

«Декольте», лауреат міжнародних конкурсів джазових вокалістів Анастасія Малега, лауреат всеукраїнських вокальних конкурсів і фестивалів Юлія Мартинова.

У підсумку переможницею конкурсу «Міс Десант» стала старший сержант 80-го окремого аеромобільного полку львів'янка Вікторія Савчин. Глава закритого акціонерного товариства «Оболонь» Сергій Блощаневич вручив красуні в погонах головний приз першого Всеармійського фотоконкурсу — путівку в Карпати. Також Вікторія отримала диплом переможниці конкурсу «Міс Десант» від газети «Народна армія» та подарунок від спонсора — президента клубу «Красная звезда» Олексія Шереметьєва.

Друге місце на п'єдесталі краси зайняла оператор протитанкового взводу окремого батальйону морської піхоти з Феодосії матрос Олена Соловйова. Вона також отримала диплом газети за друге місце та подарунок від клубу «Красная звезда».

Анна Головіхіна

Третє місце здобула лейтенант медичної служби, слухач Української військово-медичної академії киянка Анна Головіхіна. Відомий український дизайнер Голда Виноградська щиро привітала красуню, а Олексій Шереметьєв вручив їй подарунок.

Директор Департаменту преси та зв'язків із засобами масової інформації Міністерства оборони України Олександр Клубань вручив призерам фотоконкурсу «Міс Десант», які перемогли у номінації «Приз читацьких симпатій», цінні подарунки від Міністра оборони України Михайла Єжеля. Так, подарунки отримали курсант Житомирського військового інституту імені С.П. Корольова Національного авіаційного університету Анастасія Багрійчук та ординатор неврологічного відділення Головного військового медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь» капітан медичної служби Ірина Лисак.

Фото: Олександр Клименко, Вадим Ковальов, Роман Драпак

Фото Олександра Шепелева